

*0: EK
*1: 2002-2003
*2: 23
*3: Word97
*4: 23ste vergadering
*5: Dinsdag 6 mei 2003
*6: 13.30 uur

**

Voorzitter: Braks

Tegenwoordig zijn de leden, te weten:

Baarda, De Beer, Van de Beeten, Bemelmans-Videc, Van den Berg, Bierman, Bierman-Beukema toe Water, De Blécourt-Maas, De Boer, Boorsma, Braks, Broekers-Knol, Van den Broek-Laman Trip, Van Bruchem, Castricum, Dees, Doesburg, Dölle, Dupuis, Van Eekelen, Eversdijk, Van Gennip, Ginjaar, Groen, Hessing, Van Heukelum, Hofstede, Holdijk, Van den Hul-Omta, Jaarsma, De Jager, Jurgens, Ketting, Kneppers-Heijnert, Kohnstamm, Van der Lans, Van Leeuwen, Lemstra, Van der Linden, Lodders-Elfferich, Luijten, Lycklama à Nijeholt, Maas-de Brouwer, Meindertsma, Pastoor, Platvoet, Le Poole, Pormes, Rabbinge, Rensema, Roscam Abbing-Bos, Rosenthal, Ruers, Van Schijndel, Schoondergang-Horikx, Schuurman, Schuyer, Stekelenburg, Stevens, Swenker, Tan, Terlouw, Van Thijn, Timmerman-Buck, Varekamp, Ter Veld, De Vries, Van Vugt, Walsma, Werner, Witteveen, Woldring, De Wolff, Wolfson en Zwerver,

en de heer Donner, minister van Justitie.

**

*N

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Zwerver, wegens deelname aan een vergadering van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa;

Van Gennip, wegens deelname aan een bijeenkomst van Voorzitters van de Vaste Kamercommissies voor Buitenlandse Zaken van de Europese Unie;

Lycklama à Nijeholt, De Boer en Van der Lans, wegens bezigheden elders.

**

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**. De ingekomen stukken staan op een lijst, die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

De **voorzitter**: Aangezien voor de wijziging van een algemene maatregel van bestuur en voor een nieuw verdrag, ter stilzwijgende goedkeuring voorgelegd en gedrukt onder de nrs. 28809 en 28814, de termijnen zijn verstreken, stel ik vast dat wat deze Kamer betreft aan uitdrukkelijke goedkeuring van deze wijziging van de algemene maatregel van bestuur en van dit verdrag geen behoefte bestaat.

**

*B

!Stemmingen!

Aan de orde is de **stemming over een motie**, ingediend bij het debat **over de spoorwegen**, te weten:

- de motie-Wolfson c.s. over een meerjarig herstelplan en alternatieve beheersvormen (27482, 27216, nr. 145f).

(Zie vergadering van 15 april 2003.)

De **voorzitter**: Ik stel vast dat de motie met algemene stemmen is aangenomen.

**

*B

!Diverse wetsvoorstellen!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel **Aanpassing van Boek 3 en Boek 6 van het Burgerlijk Wetboek, de Telecommunicatiewet en de Wet op de economische delicten inzake elektronische handtekeningen ter uitvoering van richtlijn nr. 1999/93/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 13 december 1999 betreffende een gemeenschappelijk kader voor elektronische handtekeningen (PpbEG L 13) (Wet elektronische handtekeningen) (27743);**

- het wetsvoorstel **Regeling van cassatie in Antilliaanse en Arubaanse uitleveringszaken (27797, R1686);**

- het wetsvoorstel **Wijziging en aanvulling van een aantal bepalingen in het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten met betrekking tot de ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel (aanpassing ontnemingswetgeving) (28079);**

- het wetsvoorstel **Wijziging van de rijkswet van 20 december 1989, houdende regeling van pensioenen en uitkeringen aan gouverneurs van de Nederlandse Antillen en van Aruba (Stb. 1990, 15) (28121, R1707);**

- het wetsvoorstel **Regels over de documentatie van vennootschappen (Wet documentatie vennootschappen) (28217);**

- het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet op het primair onderwijs in verband met afschaffing van de bestedingsverplichting ten aanzien van de formatie ten behoeve van het onderwijs aan leerlingen van 4 tot en met 7 jaar (28729).**

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

*B

!DNA-onderzoek!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de regeling van het DNA-onderzoek in strafzaken in verband met het vaststellen van uiterlijk waarneembare persoonskenmerken uit celmateriaal (28072).

De voorzitter: Ik heet de minister van Justitie van harte welkom!

**

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Witteveen** (PvdA): Mijnheer de voorzitter. Deze nieuwe wijziging van de regeling van het DNA-onderzoek in strafzaken is geen principiële koerswijziging. Het betreft een aanpassing van de bestaande regels in het Wetboek van strafvordering aan nieuwe technologische mogelijkheden om de identiteit van verdachten vast te stellen, op basis van bij het onderzoek gevonden lichaamsmateriaal. De vooruitgang van de DNA-onderzoekstechnologie maakt het mogelijk meer uiterlijk waarneembare persoonskenmerken van de verdachte te achterhalen. Dit draagt uiteraard bij aan de oplossing van misdrijven en de berechting van de daders daarvan. Het voorstel is wat onze fractie betreft een wenselijke wettelijke uitbreiding van het areaal.

Wij hebben wel een vraag over de wetgevingstechniek. In artikel 151d, tweede lid, en artikel 195f, tweede lid, wordt het onderwerp van het DNA-onderzoek, te weten uiterlijk waarneembare persoonskenmerken, nader bepaald. Het is gericht op het vaststellen van het geslacht, het ras of andere bij algemene maatregel van bestuur aangewezen, uiterlijk waarneembare persoonskenmerken. Dit nu is een ongewone constructie.

De wetgever noemt zelf twee kenmerken, geslacht en ras, en laat het aan de algemene maatregel van bestuur over om andere uiterlijke kenmerken te omschrijven. Een heel zware wettelijke procedure met parlementaire goedkeuring komt zo op één lijn te staan met een tamelijk lichte regelingsprocedure, waarin het parlement zich niet uitdrukkelijk over een toegevoegd kenmerk, dat inmiddels dan ook technisch binnen bereik moet zijn gekomen, uitspreekt. Dat is niet alleen ongebruikelijk, het roept ook de vraag op hoe dit verschil te rechtvaardigen is.

Het was natuurlijk mogelijk geweest om in de wet limitatief de gronden op te sommen die nu gelden. Bij opkomst van een nieuwe technische mogelijkheid zou men dan de wet moeten wijzigen. Met het ingetrokken amendement-Halsema/Albayrak/Rouvoet werd die weg gekozen. De indieners hebben zich er echter door de minister van laten overtuigen dat dit een te zware procedure zou zijn. Nu wordt de zaak geheel aan de opsteller van de algemene maatregel van bestuur overgelaten, wat een verlies aan rechtszekerheid en parlementaire betrokkenheid betekent. Een middenweg zou zijn geweest om de AMvB met een

voorhangprocedure toe te rusten. Kan de minister uitleggen waarom dat hier niet is gebeurd?

Bij DNA-onderzoek spelen behalve technische kwesties ook principiële afwegingen van rechtsbelangen. Zo is de privacy van betrokkenen altijd in het geding. Door de beperking tot uiterlijk waarneembare persoonskenmerken is aan dat belang in deze wet recht gedaan.

Intussen ligt bij de Tweede Kamer een veel verder strekkend wetsvoorstel over DNA-onderzoek bij veroordeelden. Ik verwacht dat bij dat wetsvoorstel de belangenafweging veel moeilijker zal zijn, omdat daarbij nog vele principiële kwesties moeten worden onderzocht, maar alles op zijn tijd. Voor dit moment zijn wij zeer benieuwd naar de reactie van de minister.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Voorzitter. Bij de eerste discussie in de vaste commissie voor Justitie over dit wetsvoorstel was collega Rosenthal tamelijk kritisch over de vraag of in het wetsvoorstel wel de juiste belangenafweging was gemaakt. Mijn eerste reactie op die kritische houding was wat sceptisch. Maar, zeker na de stukkenwisseling die heeft plaatsgevonden, moet ik zeggen dat ik zijn kritische noot wel kan begrijpen. Die zal dan ook de kern zijn van de vragen die ik de minister zal stellen.

Om te beginnen wil ik echter ingaan op een punt dat ook door collega Witteveen aan de orde is gesteld, de wijze van wetgevingstechniek met betrekking tot de algemene maatregel van bestuur. Ik deel de teneur van zijn opmerking. Ik verbind daaraan de vraag of de minister een onderdeel van de Nederlandse strafwetgeving kan noemen, met name natuurlijk uit het Wetboek van strafvordering, waarbij een vergelijkbare techniek is gehanteerd. Wat is daar dan de rechtvaardiging voor?

Ik onderschrijf de opmerking van collega Witteveen dat het voor de hand zou hebben gelegen om een voorhangprocedure in te bouwen en wel om de volgende reden. Op het moment dat de rechter een nieuw kenmerk zou moeten toetsen aan het in de wet neergelegde criterium, zou het feit dat het parlement zich erover heeft kunnen uitspreken en dat wellicht ook op een bepaalde manier heeft gedaan, dan voor de rechter ook mede maatgevend zijn voor de vraag of inderdaad aan het in de wet oorspronkelijk neergelegde criterium is voldaan. Dat zal nu niet het geval zijn, met als consequentie dat het risico aanwezig is -- ik heb dit ook in het voorlopig verslag aan de orde gesteld -- dat de rechter straks in een voorkomend geval zal zeggen: deze door de algemene maatregel van bestuur aangewezen kenmerken zijn niet in overeenstemming met het wettelijk criterium en daarom laat ik bijvoorbeeld de bewijsmiddelen geheel buiten toepassing. Dit met alle gevolgen van dien, namelijk dat een zaak kapotgaat, met alle repercussies daarvan in de publieke opinie. De vraag is dus of het wel wijs was dat die mogelijkheid niet is gehanteerd.

Daar komt nog bij dat er een complicatie is gelegen in de formulering van het in de wet neergelegde criterium. Op de vragen die ik heb gesteld met betrekking

tot persoonskenmerken en verschillende situaties zoals ik deze heb geschetst in het voorlopig verslag, is een antwoord gekomen in de memorie van antwoord waarbij heel nadrukkelijk is gezegd: het gaat ook om uiterlijk waarneembare kenmerken die vanaf de geboorte de betrokken onbekende verdachte moeten hebben aangekleefd. Maar dat "vanaf de geboorte" staat weer niet in het wettelijke criterium. Mijn vraag aan de minister is dan ook of dit in feite niet ook zo in de tekst van het wetsvoorstel geformuleerd had moeten zijn.

Ik spreek mezelf onmiddellijk enigszins tegen doordat ik eraan toevoeg dat natuurlijk ook de vraag is of die beperking wel zo relevant is. Het is immers bijvoorbeeld aannemelijk dat, als je kijkt naar een uiterlijk waarneembaar kenmerk als wijnvlekken, het onwaarschijnlijk is dat die zich pas zullen hebben geopenbaard nadat de onbekende verdachte op een leeftijd was gekomen waarop het plegen van een strafbaar feit voor de hand zou hebben gelegen. Niettemin is het toch, denk ik, juridisch-technisch van belang om van de minister nog eens te horen waarom dat element van bij de geboorte al aanwezig zijn van het uiterlijk waarneembare kenmerk niet ook met zoveel woorden in de wet is opgenomen.

Ik kom bij een ander punt dat ik ook aan de orde heb gesteld in het voorlopig verslag en dat betreft ander onderzoek dan DNA-onderzoek dat kan worden gedaan aan sporen die op de plaats van het delict worden aangetroffen, waarbij ik voorbeelden heb genoemd als urine en bloed, maar je kunt ook denken aan huidschilfers of haren. In de beantwoording in de memorie van antwoord is ervan uitgegaan dat het dan steeds zou gaan om toestemming van de zijde van degene van wie dat materiaal afkomstig is. Dat is natuurlijk een wat merkwaardige veronderstelling bij die beantwoording, omdat het hier nu juist gaat om de onbekende verdachte, dus iemand aan wie niet gevraagd kan worden: vindt u het goed dat wij dit materiaal gaan onderzoeken?

Daarmee is de memorie van antwoord in zekere zin langs het punt gegleden dat ik aan de orde wilde stellen, namelijk het feit dat simpelweg uit ander dan DNA-onderzoek ook kenmerken kunnen worden afgeleid die te maken hebben met het belang dat deze wet beoogt te beschermen. Ik heb uit informatie die ik vanuit het Nederlands Forensisch Instituut heb verkregen, opgemaakt dat bijvoorbeeld aan de hand van urine- of bloedsporen kan worden vastgesteld dat iemand een drugsgebruiker is, dus een bepaalde wijze van leven heeft en een bepaald gedrag vertoont dat daarmee te maken heeft. Er kan echter ook aan de hand van bloed vastgesteld worden dat iemand de erfelijke ziekte van hemofilie heeft. Dat is een onderzoek dat geen DNA-onderzoek is, maar een klassiek criminologisch onderzoek met betrekking tot sporen die een onbekende verdachte heeft achtergelaten en aan de hand waarvan een belangrijk kenmerk kan worden vastgesteld. Dat is dan weliswaar geen uiterlijk waarneembaar kenmerk, maar wel een kenmerk dat relevant kan zijn voor de opsporing. Op het moment dat dit bekend is bij de politie, kan de politie daar gebruik van maken om bijvoorbeeld de kring van de verdachten te beperken. Dat wordt vastgelegd in het proces-verbaal. Op het moment dat de verdachte vervolgens een keer wordt aangehouden en kennisneemt van het proces-verbaal,

neemt hij ook kennis van het feit dat hij niet hoeft te weten, namelijk dat hij een erfelijke bloedziekte heeft. De vraag is dan waar het principiële in zit van de bescherming die de onwetende verdachte wordt verstrekt door middel van deze wet, vergeleken met de klassieke methoden van onderzoek.

Dat brengt mij bij het punt van de afweging van belangen. Immers, als het zo is dat met betrekking tot klassieke middelen van onderzoek je in feite ook dingen te weten kunt komen omtrent bijvoorbeeld ziekten die een onbekende verdachte onder de leden heeft en die hijzelf niet kent -- dat onbekendheidsbelang is toch wat dominant is in dit wetsvoorstel -- dan is de vraag waarom het DNA-onderzoek dan deze beperking moet opleggen met betrekking tot het handelen van politie en justitie.

Daar zou ik graag meer over horen. Zou de minister nog eens kunnen uitleggen waarin het principiële is gelegen? Ik realiseer mij dat men bij een DNA-onderzoek veel meer te weten zal kunnen komen dan bij een klassiek onderzoek. Echter, niet uit te sluiten valt dat wat wij maar even als klassiek onderzoek aanduiden, zich verder zal ontwikkelen en wellicht evenveel aan informatie zal kunnen opleveren als het DNA-onderzoek dat in dit wetsvoorstel wordt aangegeven. Graag krijg ik van de minister een reactie op deze vraagpunten.

De heer **Holdijk** (SGP): Voorzitter. De volgende bijdrage lever ik mede namens de fractie van de ChristenUnie.

Mijnheer de voorzitter. De regelgeving met betrekking tot DNA-onderzoek in strafzaken ontwikkelt zich snel, was mijn conclusie na de voorbereiding van dit wetsvoorstel. Een kort overzicht van het verleden leert dat ook. Nog geen tien jaar geleden, op 2 november 1993, behandelden wij in deze Kamer wetsvoorstel 22447, dat op 2 december 1991 door minister Hirsch Ballin was ingediend. Dat voorstel, dat de eerste stap vormde, leidde tot de wet van 8 november 1993 tot aanvulling van het Wetboek van Strafvordering met voorzieningen ten behoeve van DNA-onderzoek in strafzaken, Stb. 1993, 596. Na de totstandkoming van het uitvoeringsbesluit van 4 juli 1994 is de wet op 1 september 1994 in werking getreden. Nederland was waarschijnlijk het eerste West-Europese land dat overging tot specifieke regeling van het DNA-onderzoek. Die voorsprong hebben wij tot op de huidige dag behouden. Weliswaar concentreerde de wetgeving zich in 1993 op slechts één modaliteit van onderzoek: de situatie dat een profiel van sporenmateriaal wordt vergeleken met dat van een bekende verdachte. Al vrij spoedig, op 2 november 1998, werd een tweede wetsvoorstel ingediend op stuk nr. 26271 dat, na een fundamentele aanpassing, leidde tot de wet van 5 juli 2001 tot wijziging van de regeling van het DNA-onderzoek in strafzaken, Stb. 2001, 335. Die wet trad in werking op 1 november 2001. Hiermee is heel in het kort aangegeven hoe snel de ontwikkeling van de regeling betreffende DNA-onderzoek in ons land is voortgeschreden.

Op 1 november 2001 had de ambtsvoorganger van de huidige minister in een nota naar aanleiding van een nader verslag van de Tweede Kamer van 26 mei 2000 al aangekondigd dat hij het voornemen had om met

voorstellen ter zake van een regeling betreffende persoonskenmerken te komen. Daarmee zijn we bij het thans voor ons liggende wetsvoorstel aangeland en de ontwikkeling gaat door, want deze minister heeft op 22 november jongstleden wetsvoorstel 28685 bij de Tweede Kamer ingediend om DNA-onderzoek bij veroordeelden mogelijk te maken.

Voorzitter. Met het voorgaande gaf ik een terug- en een vooruitblik. Het wetsvoorstel dat nu aan de orde is geeft onze fracties slechts op één punt aanleiding tot kritiek.

Dat betreft de gedelegeerde wetgeving, voorzien in het tweede lid van de artikelen 151d en 195f. Maar voordat ik daarop wat breder inga, zou ik nog enkele andere opmerkingen willen maken.

In het voorlopig verslag zijn een aantal belangwekkende vragen gesteld, onder ander door de fractie van het CDA, die tot antwoorden hebben geleid welke nog meer licht op de bedoelingen van het wetsvoorstel hebben geworpen. Zo bijvoorbeeld dat het DNA-onderzoek zich niet richt op kenmerken die niet van de geboorte af bestaan hebben of op bepaalde gedragingen, een levenswijze of erfelijke aandoeningen, zelfs niet wanneer deze laatste van uiterlijk waarneembare persoonskenmerken vergezeld gaan. De heer Van de Beeten heeft zojuist met betrekking tot dat specifieke punt over kenmerken vanaf de geboorte al het een en ander naar voren gebracht, waarbij ik mij op zichzelf wel kan aansluiten. Verder wordt in de memorie van antwoord -- ik verwijs naar pagina 8 -- naar aanleiding van vragen over het belang van niet-weten van betrokkenen, meegedeeld dat de achterliggende overweging is dat ook daders van een strafbaar feit en hun naasten een wettelijk beschermd belang hebben om niet tegen hun wil op de hoogte te geraken van erfelijke aandoeningen of ziektes die bij hen sluimeren. Ik vraag mij af of hier niet is bedoeld dat ze niet op de hoogte geraken van andere dan uiterlijk zichtbare persoonskenmerken. Ik meen dat dit de bedoeling is dan wel zou moeten zijn.

Maar nu het punt van kritiek waarover ook de heren Witteveen en Van de Beeten zo-even gesproken hebben. Gedelegeerde wetgeving is onder andere voorzien in het tweede en vijfde lid van de artikelen 151d en 195f. Met de regeling, zoals voorzien in het vijfde lid, heb ik geen moeite. Dat bij AMvB nadere regels kunnen worden gesteld over de wijze van uitvoering van het DNA-onderzoek is alleszins redelijk te noemen en is daarom voor onze fracties acceptabel. Het is bovendien in de bestaande wetgeving betreffende DNA-onderzoek inmiddels gebruik om op een AMvB terug te vallen wat betreft de uitvoering van het onderzoek.

Met de delegatie, zoals voorzien in het tweede lid van de genoemde artikelen, hebben onze fracties wel moeite en zelfs in vrij aanzienlijke mate. Er is in deze leden niet gekozen voor een vorm van voorwaardelijke maar voor een gecontroleerde vorm van delegatie, de lichtste vorm dus. De regering vindt het niet nodig om voor een zwaardere vorm van delegatie te kiezen vanwege de adequate begrenzing van het wetsvoorstel, hierin bestaande dat het voorgestelde DNA-onderzoek zich uitsluitend mag richten op het achterhalen van het geslacht

en het ras van de onbekende verdachte. De regering noemt de aanwijzing van andere uiterlijk waarneembare persoonskenmerken tegen deze achtergrond niet principieel. Want, zo redeneert zij, die aanwijzing is uitsluitend afhankelijk van drie pragmatische overwegingen die in de memorie van antwoord worden genoemd. Twee daarvan, de weten de vragen of we technisch en financieel in staat zijn om andere uiterlijke kenmerken te bepalen, zou ik inderdaad pragmatisch van aard kunnen noemen. De eerste, de vraag of het kenmerk relevant is voor de opsporing, acht ik evenwel principieel van aard, in elk geval niet minder principieel dan de bepaling van de kenmerken die thans in het wetsvoorstel zijn opgenomen. De minister denkt daar anders over, zo blijkt. De aanwijzing van welk kenmerk dan ook, is in zijn ogen niet principieel. Het is echter deze principiële aard van toe te voegen kenmerken die ertoe leidt dat onze eerste voorkeur ernaar uitgaat om ook die kenmerken bij wet vast te stellen, zulks uit een oogpunt van rechtszekerheid.

Er mag zelfs een extra reden worden verondersteld voor deze benadering. Als het voorstel wet wordt, blijkt daaruit over welke kenmerken regering en parlement het eens zijn geworden. Is het zo onwaarschijnlijk te achten dat er wat het parlement betreft, minder eensgezindheid zou bestaan over nieuwe, aanvullende kenmerken? Ik noem een aantal willekeurige zaken: blindheid, wijnvlekken, lidtekens of bepaalde andere afwijkingen. De minister geeft zelf in de memorie van antwoord te kennen dat hij het voorstelbaar acht dat zelfs de kenmerken geslacht en ras bij algemene maatregel van bestuur zouden zijn aangewezen.

Als de veronderstelling juist is dat wij over nieuwe, aanvullende kenmerken misschien meer van mening verschillen en indringender moeten discussiëren dan over de thans in de wet opgenomen kenmerken, pleit dat ervoor om de weg te volgen van wetgeving in formele zin, of een procedure die daar zo dicht mogelijk bij ligt. Bij onze voorkeur voor deze optie laat ik de mogelijkheid onbesproken die door de heer Van de Beeten is geoperd, dat de toepassing van een AMvB door de rechter op een bepaald punt onder omstandigheden onrechtmatig wordt verklaard.

Met deze kritische opmerkingen willen wij de minister uitnodigen om zijn benadering te heroverwegen. Wij zullen met belangstelling luisteren naar de reactie van de minister op dit punt en andere door ons aangesneden punten.

De heer **Rosenthal** (VVD): Mijnheer de voorzitter. Bij de schriftelijke voorbereiding heeft de fractie van de VVD gezegd dat zij het voorliggende wetsvoorstel positief waardeert. Daarbij tekent de fractie aan dat een aantal zaken zijn verhelderd in de memorie van antwoord van de minister, bijvoorbeeld het onderscheid tussen uiterlijk waarneembare en niet zichtbare persoonskenmerken. Wij laten in deze fase de vraag rusten of het schrappen van het persoonskenmerk bevolkingsgroep uit de reeks uiterlijk waarneembare kenmerken met schermutselingen gepaard is gegaan, zoals wij menen te kunnen opmaken uit de parlementaire behandeling in de Tweede Kamer, of het

resultaat was van een levendige en verhelderende discussie, zoals de minister kennelijk liever zegt.

Van onze kant willen wij ons bij de parlementaire behandeling beperken tot drie punten. Wij vroegen allereerst naar de uitwisseling van persoonsgegevens tussen Europol en de Verenigde Staten. De minister heeft daarop geantwoord dat het DNA-bestand daarvan losstaat. Onze vraag is of dit een technische reactie is, omdat de vraag ging over Europol en de Verenigde Staten. Zou het antwoord anders zijn, wanneer het niet om Europol zou gaan, maar om de afzonderlijke staten van dit continent en om Nederland? Kan de minister dit verduidelijken?

De tweede vraag heeft betrekking op een punt dat met nadruk door de collega Van de Beeten en enigszins zijdelings door de heer Holdijk aan de orde is gesteld. Het gaat hierbij om de afweging van belangen van de daders en hun naasten tegenover de belangen van slachtoffers en mogelijke slachtoffers bij het al dan niet bekend raken van erfelijke aandoeningen of sluimerende ziekten. In de memorie van antwoord wordt de door de minister gemaakte afweging ten gunste van daders en naasten, zoals wij het zagen, eigenlijk niet onderbouwd.

In de memorie van antwoord wordt gesteld dat een goede opsporing niet gebaat is bij het gebruik van persoonsgegevens waarvan niet met zekerheid kan worden gesteld dat de verdachte deze ook daadwerkelijk heeft of dat deze in aanleg aanwezig zijn. Dat is voor de VVD-fractie nu niet direct een afdoende argument. Immers, ook al zal dat argument in veel gevallen leiden tot een afweging ten gunste van de verdachte of van diens naasten, wij kunnen ons toch nog altijd situaties indenken waarin er weliswaar onzekerheid is over die persoonsgegevens, maar waarbij die onzekerheid het dan toch zal afleggen tegen de kans dat door het gebruik ervan krachtens dit wetsvoorstel toch de belangen van slachtoffers en mogelijke slachtoffers gediend zullen worden. Wij horen op dit punt graag alsnog een nadere reactie van de minister.

Het derde punt voert de fractie van de VVD zo langzamerhand steeds weer op als het over de DNA-problematiek en de DNA-bestanden gaat. Dat is de vraag naar de uitbreiding van de mogelijkheden van DNA-afname tot delicten waarop een straf van drie jaar of meer staat. Het reikt eigenlijk iets buiten het voorliggende wetsvoorstel; het gaat toch over de algehele problematiek waarover ook collega Holdijk heeft gesproken. De voorganger van de minister heeft toegezegd om die mogelijke uitbreiding tot delicten waarop een straf van drie jaar of meer staat te zullen bekijken. De huidige minister acht dit nu niet aan de orde, ook al onderkent hij dat een verlaging van de grens op termijn waarschijnlijk belangwekkend zou kunnen zijn. Dat laatste halen wij uit de schriftelijke behandeling. De reeks argumenten die de minister opsomt om er nu niet aan te willen beginnen, overtuigt de VVD-fractie niet.

Ik noem ten eerste het argument dat er geen aanwijzingen zijn dat hierdoor een aanmerkelijke verbetering van de mogelijkheden tot waarheidsvinding optreedt. Het roept bij de VVD-fractie simpelweg de vraag op hoe de minister dat kan staven. Het lage ophelderingspercentage bij delicten die bij een verlaging van de grens in aanmerking zouden komen voor DNA-

onderzoek, doet toch wel anders vermoeden. Ik heb het nog even nagetrokken. Wat een aantal categorieën van eenvoudige mishandeling betreft, was het ophelderingspercentage in 1960 80 en is dat nu om en nabij de 50. Dat is natuurlijk aanzienlijk hoger dan het ophelderingspercentage in het algemeen voor misdrijven, wat onder de 20 ligt, maar het is in de afgelopen jaren toch nog altijd teruggelopen. Wij zouden een nadere adstructie van de minister op dat punt op prijs stellen.

Het tweede argument is dat het voorliggende wetsvoorstel correspondeert met de systematiek betreffende het nemen van vingerafdrukken. Dat heeft de voorganger van de minister ook steeds gezegd. Bij het nemen van vingerafdrukken wordt immers ook de grens gehanteerd van delicten waarop een straf van vier jaar of meer staat. Voor onze fractie is en blijft het de vraag waarom het nemen van vingerafdrukken dan niet eveneens simpelweg passend zou zijn bij delicten waarop een straf van drie jaar of meer staat. Dat is een kwestie van logica.

Het derde argument is dat alleen al de implementatie van het wetsvoorstel DNA-onderzoek bij veroordeelden en van de Wet wijziging regeling DNA-onderzoek in strafzaken van 5 juli 2001 grote organisatorische en financiële consequenties heeft. Dat mag zo zijn, maar als de verlaging van de grens tot delicten waarop een straf van drie jaar of meer staat, bijdraagt tot een hoger ophelderingspercentage van een aanzienlijk aantal delicten, zou het wel degelijk de moeite waard zijn.

Voorzitter. Alles bij elkaar: wij pleiten nu toch op z'n minst voor een serieus nader onderzoek naar de mogelijkheden en vooral de mogelijke effecten van een uitbreiding van het gebruik van DNA ten aanzien van delicten met een strafbaarstelling van drie jaar en meer. Dit neemt niet weg dat wij een positief oordeel over dit wetsvoorstel hebben en dat wij het zullen steunen.

De heer **Kohnstamm** (D66): Mijnheer de voorzitter. Mijn bijdrage zal bestaan uit twee betrekkelijk korte opmerkingen. De eerste sluit eigenlijk naadloos aan bij de opmerkingen die onder anderen door de heren Witteveen, Holdijk en Van de Beeten zijn gemaakt over de wetgevingstechniek en de gedelegeerde wetgeving. Ik zal daar verder niet op ingaan, want de vragen zijn al gesteld. Ik ben zeer nieuwsgierig naar de reactie van de minister op dat punt.

Mijn tweede opmerking is dat er in dit wetsvoorstel feitelijk twee belangen worden afgewogen. Ik ben minder geneigd om die afweging te benoemen als het belang van de slachtoffers en het recht op niet weten van de dader; in mijn opvatting is het eerder het belang van de opsporing versus het recht op niet weten van een eventuele verdachte. Ik merk op dat mijn fractie de keuze die in dit wetsvoorstel wordt gemaakt volledig steunt. Dat is een juiste keuze. Het recht op het niet weten van erfelijke of andere ernstige ziektes is een recht dat in de afgelopen tien tot vijftien jaar steeds meer in de aandacht is komen te staan. Als wij eerder technieken als DNA-onderzoek hadden gehad, dan was het niet ondenkbaar geweest dat wij het recht op niet weten op één of andere manier zouden hebben gecodificeerd, in ieder geval verder dan wij nu gedaan hebben.

Er is één complicerende factor bij het recht op niet weten van erfelijke of andere ernstige ziekten. Dat recht wordt sterker als men als gevolg van de stand van de medische wetenschap moet besluiten dat een ziekte ongeneesbaar is. Als er een onderzoekstechniek wordt ontwikkeld waardoor een bepaalde ziekte, indien spoedig behandeld, ten slotte succesvol behandeld kan worden, dan is het recht op niet weten anders te wegen dan in de situatie dat er sprake is van een ongeneesbare ziekte. De vraag of het wetsvoorstel enige wijziging zou behoeven, beantwoord ik zelf met een hartgrondig "neen". Op het moment dat wij die discussie voeren -- die discussie wordt hier en daar overigens al gevoerd -- bevinden wij ons op een hellend vlak. Dat is een richting die wij vooralsnog in ieder geval als onwenselijk beschouwen. Het gaat om de afweging tussen opsporing en geweldsmonopolie. Op bepaalde momenten moet er zeer gedecideerd worden besloten om niet ten volle de technische mogelijkheden erop los te laten, omdat het recht op het niet weten van ongeneesbare ziekten daarboven uitstijgt. Die gedachte steunt mijn fractie van harte.

De beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: De beantwoording door de regering zal direct na de theepauze plaatsvinden.

**

*B

!Heimelijk cameratoezicht!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de artikelen 139f en 441b van het Wetboek van Strafrecht (uitbreiding strafbaarstelling heimelijk cameratoezicht) (27732).

De beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Voorzitter. De fractie van de Partij van de Arbeid heeft reeds eerder meermaals aangegeven dat zij in het algemeen kan instemmen met dit wetsvoorstel. Na de twee rondes van vraag en antwoord heeft onze fractie nog een enkele vraag.

Bij de behandeling in de Tweede Kamer op 4 september 2002 merkte collega Van Heemst op dat dit wetsvoorstel een beetje tegen de tijdgeest in gaat, omdat dit de privacy beschermt, terwijl de trend is dat wie niets te verbergen heeft, niet bang hoeft te zijn voor camera's. Voor de fractie van de Partij van de Arbeid is het juist bij de toenemende roep om meer bewaking, waaronder met camera's, van belang om te waken tegen het te ver doorschieten. Voorts is het volgens onze fractie nu des te meer nodig om de juiste balans in het oog te houden tussen op gespannen voet staande belangen. Hierin voelen wij ons gesterkt door recente signalen van, onder andere, het College Bescherming Persoonsgegevens en de Raad voor het Openbaar Bestuur. Vanmorgen trof ik in mijn postbak het jaarverslag 2002 van het College Bescherming Persoonsgegevens aan. In de inleiding daarvan meldt het college: "In de algemene roep om meer daadkracht,

toezicht en controle maakten diverse vooraanstaande bestuurders en politici van privacy een karikatuur". Verderop staat: "Het CBP maakt zich ernstig zorgen over de gevolgen die de gemakzuchtige vlucht in meer politiebevoegdheden voor de belangen en rechten van gewone burgers kan hebben". Wij ontvingen vorige week ook een brief, gedateerd op 25 april jongstleden, van de Raad voor het openbaar bestuur. Daarin stelt deze dat politici tegen elkaar opbieden met maatregelen die gevoelens van onveiligheid moeten wegnemen en dat er een discussie gaande is over de principiële vraag hoe ver de overheid mag gaan in deze rol. Een stringenter veiligheidsbeleid kan onze grondrechten en daarmee onze rechtsstaat immers aantasten. De ROB organiseert hierover een symposium op 4 juni aanstaande, genaamd "Grondrechten en veiligheid". Er is dus alle reden om dit wetsvoorstel vanuit die optiek te bekijken. De wijze waarop in dit wetsvoorstel het vereiste van kenbaarheid op voor publiek toegankelijke plaatsen en in de woonomgeving wordt gehanteerd -- zie de memorie van antwoord van 5 december 2002 en de nadere memorie van antwoord van 17 maart 2003 -- kunnen wij volgen en onderschrijven.

De bezwaren van VNO-NCW met betrekking tot het kenbaarheidsvereiste en het begrip wederrechtelijkheid, zoals verwoord in de brief van 1 april 2003, delen wij niet. Niettemin zien wij uiteraard met belangstelling de nadere reactie van de minister tegemoet op de standpunten van VNO-NCW.

Voorzitter: Van Eekelen

Mevrouw **Tan** (PvdA): In de nadere memorie van antwoord gaat de minister in op onze vragen of er controle is op juist en adequaat gebruik van verzameld beeldmateriaal dat in de vorm van digitale foto's direct vanuit een winkel naar het dichtstbijzijnde politiebureau kan worden geseind. Daarbij is opgemerkt dat er op 20 januari 2003 een overeenkomst is gesloten over een gezamenlijke aanpak van winkelcriminaliteit tussen de ministers van Justitie, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Economische Zaken enerzijds en het Platform Detailhandel.nl anderzijds. Daarbij zal onder andere worden onderzocht wat de mogelijkheden zijn voor onderlinge uitwisseling van digitale foto's en beelden. Vervolgens spitst de nadere memorie van antwoord zich bij de beantwoording van onze vragen toe op digitale foto's van op heterdaad betrapte winkeldieven en overvallers. Geldt die toespitsing eveneens voor het afgesproken onderzoek naar de mogelijkheid tot uitwisseling van digitale beelden tussen winkels in een winkelcentrum en de politie? Of is er sprake van meerdere categorieën en omstandigheden? Kan de minister aangeven wat de stand van zaken in dat onderzoek is?

In reactie op onze vragen spitst de minister in de nadere memorie van antwoord de verantwoordelijkheid van politie en OM toe op foto's van op heterdaad betrapten. Kan het ook gaan om beelden van verdachte personen? Wat zijn daarbij de verantwoordelijkheden van de winkelier? Onze interesse is eens te meer gewekt door het principeakkoord voor een nieuwe cao tussen vakbonden en

supermarktondernemingen van 16 april 2003. FNV Bondgenoten en het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel willen veiligheid hoog op de agenda zetten en supermarkten verplichten camera's te plaatsen als daarvoor genoeg aanleiding is. Uit een bericht in het Algemeen Dagblad van 17 april 2003 blijkt dat gedacht wordt aan criteria zoals ligging in een criminele buurt en het plaatsvinden van een groot aantal diefstallen en overvallen in voorgaande jaren. De kosten worden geraamd op 10.000 tot 40.000 euro. Uiteraard voert de krant ook een protesterende supermarktondernemer op en wel een uit Groningen. Wij achten de ontwikkeling des te interessanter als zij wordt afgezet tegen de opstelling van VNO-NCW, die is verwoord in de brief van 1 april 2003 van die organisatie. Wat is overigens de opvatting van de minister over het verplichtstellen van cameratoezicht op deze manier en in het algemeen?

Nu het cameratoezicht in winkels zo'n hoge vlucht neemt, is des te meer relevant aan welke regels en procedures winkeliers, politie en OM zich hebben te houden. Wie controleert de controleur? Welk beeldmateriaal wordt vastgelegd en voor hoe lang? Wie heeft toegang tot het materiaal en wie beheert het? Gelet op de weerbarstige informatiseringsprocessen bij de politie lijken wegens de privacygevoeligheid extra waarborgen voor de zorgvuldigheid geen overbodige luxe. Als men nog niet in staat is de informatiseringsprocessen voldoende te beheersen, hoe kan men dan wel op een zorgvuldige manier met privacy omgaan? Kan de minister onze verontrusting op dit punt enigszins wegnemen?

Ik zeg nog iets over de communicatie en voorlichting inzake deze materie. Vandaag hebben wij een brief ontvangen van de Vereniging van Particuliere Beveiligingsorganisaties, gedateerd 1 mei 2003. Daaruit blijkt dat er nogal wat misverstanden te bestaan over de aard en de reikwijdte van dit wetsvoorstel. Voorlichting is daarom wenselijk. Daarnaast blijkt dat dit wetsvoorstel steeds wordt verward met het wetsvoorstel inzake cameratoezicht op openbare plaatsen. Is de minister voornemens om extra aandacht te besteden aan voorlichting en zo ja, in welke vorm? Wij zien het antwoord met belangstelling tegemoet.

De heer **Rosenthal** (VVD): Mijnheer de voorzitter. De VVD-fractie heeft in twee rondes kritisch gereageerd op het wetsvoorstel en op de nadere toelichting van de minister. In eerste instantie zei de VVD-fractie gemengde gevoelens te hebben over het wetsvoorstel. Wij vonden dat het voorstel in de afweging tussen privacybescherming en veiligheid te veel naar het eerste overhelde. Sinds deze week begrijpen wij dat een dergelijk standpunt ons op een reprimande van het College bescherming persoonsgegevens komt te staan. Wij richten ons in de Kamer echter niet tot dit college, maar tot de minister. Overigens is het voor de VVD-fractie in dat licht wel interessant om te weten of de minister het eens is met de toonzetting en de inhoud van het Jaarverslag 2002 van het College bescherming persoonsgegevens.

De minister wist de gemengde gevoelens van mijn fractie over het wetsvoorstel met zijn memorie van

antwoord niet te temperen. Ook na kennisneming van de beantwoording van nadere vragen van onze fractie zijn deze gemengde gevoelens gebleven. Sterker nog: de nadere memorie van antwoord neemt de kritiek helaas allerm minst weg. Ik wil mijn inbreng in deze fase beperken tot twee punten.

In de eerste plaats neemt de minister afstand van onze opvatting dat de uitbreiding van de strafbaarstelling van heimelijk cameratoezicht ten koste zal gaan van het verhogen van de veiligheid in de samenleving. Volgens de minister zal cameratoezicht alleen preventief werken wanneer dit toezicht op duidelijke wijze kenbaar wordt gemaakt. De preventieve werking van het openlijke cameratoezicht is mijn fractie uiteraard duidelijk. Wie kwade bedoelingen mocht hebben, zal zich inhouden op locaties waar openlijk video- of cameratoezicht plaatsvindt. Mijn fractie vraagt zich echter af of video- en cameratoezicht zonder waarschuwing in verschillende situaties niet minstens zo belangrijk en effectief is. Houdt het kenbaarheidsvereiste niet juist een duidelijke inperking van de veiligheid in nu de kwaadwillende weet dat tijdelijk heimelijk cameratoezicht door dit wetsvoorstel wordt bemoeilijkt?

In de tweede plaats vindt de VVD-fractie de antwoorden van de minister op haar vragen over de strafvorderlijke status van beelden die wederrechtelijk verkregen zijn, onbevredigend. Haar vragen spitsten zich toe op de wederrechtelijkheid. Tot twee keer toe vroeg mijn fractie hoe het zit met het gebruik van onrechtmatig gemaakte camerabeelden als bewijs in strafzaken. Voor mijn fractie is en blijft onduidelijk waarom de wederrechtelijkheid in artikel 139f Sr opgenomen moet worden. In antwoord op vragen van de CDA-fractie zegt de minister dat wederrechtelijkheid in de wet moet staan omdat anders het gebruik van verborgen camera's door de overheid, in casu opsporings-, inlichtingen- en veiligheidsdiensten, en journalisten in het kader van de vrije nieuwsgaring in het gedrang zou komen. Vervolgens zegt de minister dat in geval van bijzondere omstandigheden het tijdelijk gebruik van verborgen camera's is toegestaan, na instemming van de ondernemingsraad of na opname in een arbeidscontract. Daarmee lijkt de minister de werkgevers enigszins tegemoet te komen, maar blijkt de brief van VNO-NCW van 1 april jongstleden is deze werkgeversorganisatie hierover niet tevreden. Hoewel dit allerm minst bepalend is, geeft het wel te denken.

Mijn fractie vraagt zich vooral af hoe het zit met burgers die toevalligerwijs niet werkzaam zijn bij een opsporingsdienst, niet als journalist aan vrije nieuwsgaring doen en niet in een bedrijf werkzaam of aanwezig zijn. Zodra het over burgers in het algemeen gaat, biedt de minister vooral privacybescherming aan. Mijn fractie blijft uit het wetsvoorstel begrijpen dat het gebruik van heimelijk cameratoezicht waarmee burgers onder omstandigheden hun veiligheid vergroten of, zonder een perskaart te hebben, een misstand willen aantonen aan banden wordt gelegd of door uitbreiding van de strafbaarstelling wordt bemoeilijkt. Volgens de brief van de Vereniging van particuliere beveiligingsorganisaties geldt dit ook voor mensen in non-profitorganisaties, zoals universiteiten. De VVD-fractie komt in het verlengde

hiervan nogmaals terug op het pleidooi van premier Balkenende in het lijsttrekkersdebat van RTL4 in januari van dit jaar om beeldmateriaal onbeperkt als bewijsmiddel in strafzaken aan te merken. De minister zegt in de nadere memorie van toelichting dat dit wetsvoorstel die mogelijkheden niet inperkt. De enige bewijsuitsluitingsgrond is de omstandigheid dat de overheid de hand heeft gehad in het onrechtmatig handelen van derden. Als het probleem op die manier wordt weggeredeneerd, resteert de vraag waarom dit wetsvoorstel zulk zwaar geschut in werking stelt als het per saldo zo weinig betekenis zou hebben voor de praktijk van alledag.

De enige winnaar bij dit wetsvoorstel, waarschijnlijk tegen zijn zin, lijkt de rechter te zijn, die volop zaken voorgeschiedt zal krijgen waarin hij de belangen van de privacybescherming en de veiligheid tegen elkaar zal moeten afwegen. De VVD-fractie vindt dit een verkeerde route.

In eerste termijn is voor de VVD-fractie de toegevoegde waarde van dit wetsvoorstel niet duidelijk. Wij vinden dat het wetsvoorstel in de afweging tussen privacy en maatschappelijke veiligheid de verkeerde richting inslaat. Als dit, gezien de beantwoording van de vragen over de strafvorderlijke effecten, juist enorm zou meevallen, vragen wij ons af wat de feitelijke relevantie van dit wetsvoorstel is. Met meer dan gewone belangstelling wacht de VVD-fractie het antwoord van de minister af.

Mevrouw Lodders-Elfferich (CDA): Voorzitter. Veiligheidsbevordering is al een aantal jaren van groot politiek belang en het betreft een gevoelig item. De omvang van de criminaliteit blijft zorgelijk; sinds 1960 is deze bijna vertienvoudigd, terwijl het percentage ophelderingen daarbij ver achterblijft. De heer Rosenthal heeft percentages genoemd die ik zo slecht vind, dat ik deze bijna niet durf te herhalen. Het publiek, dat wil zeggen de burger, geeft in alle onderzoeken aan zich in veel situaties, met name in de publieke ruimte, onveilig te voelen. Instrumenten die bij de handhaving, de preventie en de opsporing een rol kunnen spelen, zoals cameratoezicht, een algemene identificatieplicht en een ruimere toepassing van DNA-technieken, verdienen dan ook alle aandacht. Het Strategisch Akkoord maakte veiligheid tot speerpunt van beleid. Naar het verslag van de informateurs Hoekstra en Korthals Altes aantoonde, zal dat ook bij het volgende kabinet het geval zijn. Cameratoezicht kan dus een heel belangrijk hulpmiddel zijn, maar erkend dient te worden dat de rechtmatigheid in de toepassing ervan gebonden dient te zijn aan voorwaarden om ongerechtvaardigde inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van burgers, zoals neergelegd in artikel 8 van het EVRM, te vermijden. Ik verwijs hierbij naar het dezer dagen verschenen jaarverslag van het College Bescherming Persoonsgegevens, waarin aandacht voor de privacybescherming wordt gevraagd. Ook de minister erkent dat zich hier gemakkelijk een dilemma kan ontwikkelen, blijkens zijn uitspraken in een interview in het JustitieMagazine van september 2002: "Op dit moment is de algemene neiging: privacy gaat voor veiligheid. De

conclusie van het Strategisch Akkoord is inderdaad dat wij op dit punt wellicht tot een ander evenwicht moeten komen. Dat hoeft niet te betekenen dat veiligheid voortaan voor privacy gaat, maar het kan niet zo zijn -- want dat is de afweging die je maakt -- dat je de veiligheid van velen desnoods opoffert aan de behoefte aan privacy van één". Daar staat tegenover het krantenbericht uit Trouw van eind vorige week, onder het kopje: Buren naar rechter om bewakingscamera. Daarin wordt een geval beschreven van burens die in een kleine collectiviteit naar de rechter zijn gestapt, omdat zij zich bespied weten door de camera van een overbuurman. Deze stelt dat de camera's pas gaan draaien als iemand voorbij zijn tuinhekje komt, en geeft daarbij als motivering: trouwens, als je niets te verbergen hebt, maakt het niet uit of er een camera op je gericht is. De burens hebben echter het gevoel dat zij de camera tot in hun woonkamer kunnen voelen.

Het risico van inbreuk op de privacy van anderen speelt vooral een rol bij het inzetten van heimelijk cameratoezicht, en daarom verheugt het de CDA-fractie dat met dit wetsvoorstel de norm van het rechtmatig gebruik van cameratoezicht in de wet wordt verankerd, onder het gelijktijdig hanteren van het uitgangspunt dat cameratoezicht een effectief hulpmiddel kan zijn in het voorkomen en bestrijden van criminaliteit.

In zijn brief van 6 september 2002 aan de voorzitter van de Tweede Kamer, heeft de minister de voorwaarden aldus samengevat: het cameratoezicht moet noodzakelijk zijn en het doel daarvan moet vooraf zijn bepaald; andere minder ingrijpende middelen zijn uitgeput of afwezig; het cameratoezicht moet voor het publiek kenbaar zijn en het omgaan met de verkregen beelden moet op zorgvuldige wijze geschieden.

Verder is de reikwijdte uitgebreid tot alle voor het publiek toegankelijke plaatsen. Waar het niet-publiek toegankelijke plaatsen betreft, kan het ook gaan om erven en tuinen. Juist vanwege deze uitbreiding acht mijn fractie het zo belangrijk dat de normstelling duidelijk is.

De CDA-fractie is de minister erkentelijk voor de beantwoording in de schriftelijke ronde. Toch horen wij, juist gezien het voorgaande, graag zijn visie op het volgende. In zijn antwoord op de vraag die VNO-NCW heeft gesteld in haar brief van 29 oktober 2002 met betrekking tot het bestanddeel wederrechtelijkheid in de delictsomschrijving, verwijst de minister naar het gestelde in de Kamerstukken 27732 (TK) nrs. 3 en 5. Dit betreft met name de nota naar aanleiding van het verslag. Betekent de verwijzing van de minister naar het gestelde dat hier geen sprake is van een limitatieve opsomming van de omstandigheden waaronder de wederrechtelijkheid kan ontbreken? Is het met andere woorden denkbaar dat het niet vooraf kenbaar zijn van heimelijk cameratoezicht om fraude of diefstal in een onderneming of een instelling op te sporen onder omstandigheden niet wederrechtelijk is? De beantwoording in de nadere memorie van antwoord aan deze Kamer lijkt te hinken op twee gedachten, daar verwees de heer Rosenthal ook al naar. Dat zou de door ons bepleite duidelijkheid niet bevorderen. Deze vraag is met name voor ondernemers van belang, met het oog op eventuele procedures bij ontslag. Er moet overigens worden aangetekend dat het antwoord van de minister op

vragen van de VVD over de toelaatbaarheid van wederrechtelijk verkregen bewijsmateriaal hierin tamelijk helder is, al moet ik zeggen dat dit een weinig elegante uitweg is. Daarover zei de heer Rosenthal het een en ander. Wij zouden hier graag nog van de minister over horen, zodat er duidelijkheid geschapen kan worden.

Bij het antwoord van de minister op het door het CDA gestelde over de informatiebladen van respectievelijk de Registratiekamer en het College bescherming persoonsgegevens CBP is er kennelijk sprake van door elkaar heenlopende informatie. Ik heb mij gebaseerd op het infoblad gedateerd 20 januari 2003. Daarin staat letterlijk: het in het voorjaar van 2001 ingediende wetsvoorstel over uitbreiding strafbaarstelling heimelijk cameratoezicht zal in de praktijk geen wezenlijke verandering brengen voor het cameratoezicht op de werkvloer. Het wetsvoorstel beoogt geen verandering. Het standpunt van het CBP is dat incidenteel heimelijk cameratoezicht moet kunnen. Bij regelingen hieromtrent moet de OR worden betrokken en als er aan die voorwaarde is voldaan, is er geen sprake van onrechtmatigheid.

Voorzitter. Het CDA zou willen bepleiten dat zorgvuldigheid in de voorlichting wordt nagestreefd, in ieder geval om valse verwachtingen en verwarring te voorkomen. Nogmaals, de duidelijkheid speelt hierbij een buitengewoon belangrijke rol.

De heer **Holdijk** (SGP): Ofschoon er al het nodige is gepasseerd sinds het aantreden van deze minister, zal hij mogelijk toch bijzondere herinneringen aan dit wetsvoorstel bewaren. Als ik het goed heb nagegaan, was dit wetsvoorstel het eerste dat hij in zijn hoedanigheid van minister van Justitie in de Tweede Kamer op 4 september jongstleden heeft verdedigd.

Over de wenselijkheid en het nut van cameratoezicht zouden de nodige interessante beschouwingen te houden zijn. Wij zullen dat bij deze gelegenheid niet doen. Wellicht biedt de komende wijziging van de Gemeentewet daarvoor een even goed of zelfs beter aanknopingspunt. Het onderhavige wetsvoorstel is in de breedte en in de diepte, zowel schriftelijk als mondeling bediscussieerd. Met de mondelinge discussie duid ik uiteraard op de Tweede Kamer.

In het voorlopig verslag van deze Kamer hebben de fracties van de SGP en de ChristenUnie te kennen gegeven dat zij in overwegende mate konden instemmen met het wetsvoorstel. Dat is zo gebleven. Eén punt is ons echter bezig blijven houden, namelijk de reactie van VNO-NCW op dit wetsvoorstel. Na alle discussie -- deze werkgeversorganisatie kan bepaald niet zeggen dat de Kamers geen aandacht hebben besteed aan haar argumenten -- noemt VNO-NCW het voorstel in de brief van 1 april 2003 volstrekt onaanvaardbaar en dringt men er bij deze Kamer op aan om het voorstel in zijn huidige vorm te verwerpen. Dat is nogal kras, maar niet beslissend. Wij nemen dit verzoek niet in overweging voordat wij enkele nadere vragen aan regering hebben voorgelegd.

De kernvraag is waarom de minister VNO-NCW er niet van heeft kunnen overtuigen dat de situatie voor bedrijven niet wordt verslechterd door dit wetsvoorstel.

Het College Bescherming Persoonsgegevens heeft immers geconcludeerd dat er geen sprake is van verslechtering. Wij willen vooropstellen dat het hier gaat om het incidenteel, tijdelijk gebruik van camera's in bedrijven om opheldering te verschaffen bij vermoedens van eventuele fraude, diefstal en andere ontoelaatbare zaken. VNO-NCW stelt dat dit door dit wetsvoorstel onmogelijk wordt gemaakt.

Een belangrijke vraag is of in artikel 139f van het Wetboek van Strafrecht de woorden "waardoor diens rechtmatig belang kan worden geschaad" niet kunnen worden gehandhaafd in plaats van dat deze worden vervangen door het woord "wederrechtelijk". Over deze vraag heeft al veel discussie plaatsgevonden. Wij vragen ons echter af welk rechtspolitiek doel met deze wijziging en de daaraan gegeven interpretatie wordt gediend. De regering geeft antwoord op die vraag in de nota naar aanleiding van het nader verslag van de Tweede Kamer. Op pagina 7 daarvan lees ik over dit tekstuele geschil dat de achterliggende gedachte is dat moet worden voorkomen dat de burger ingevolge het voorgestelde artikel 441b van het Wetboek van Strafrecht een verdergaande bescherming zou genieten tegen heimelijk gebruik van camera's in publiek toegankelijke ruimten dan in woningen of andere niet voor publiek toegankelijke plaatsen. Deze onbalans die volgens de regering zou ontstaan, zou de achterliggende gedachte van en dus ook de politieke rechtvaardiging voor deze wijziging zijn.

Op pagina 3 van de nadere memorie van antwoord aan de Eerste Kamer staat: "Aanpassing van het wetsvoorstel" -- dus aanpassing van de tekst van artikel 139f -- "zal leiden tot een situatie waarin het Wetboek van strafrecht minder bescherming biedt voor burgers tegen het heimelijk vervaardigen van een afbeelding in een woning of op een andere niet voor het publiek toegankelijke plaats dan op voor het publiek (wél) toegankelijke plaatsen. Dat acht ik een onlogische en onwenselijke situatie."

Ik beschouw deze passage als een motivering van het rechtspolitieke belang van de wijziging op dit punt. Enkele vragen van ons spitsen zich hierop toe.

Is het wel zo onlogisch en onwenselijk om op wél voor het publiek toegankelijke plaatsen via het kenbaarheidsvereiste de burger bescherming te bieden en dit -- incidenteel en tijdelijk! -- op niet voor het publiek toegankelijke plaatsen, zoals bedrijven en erven, niet op dezelfde wijze te doen, via het kenbaarheidsvereiste? Ik zou dat eerlijk gezegd een logische gedachtegang vinden.

Is het wel zo logisch dat bij het opnemen van het bestanddeel "wederrechtelijk" in artikel 139f blijkens de nadere memorie van antwoord, pagina 2, wel is gedacht aan het gebruik van verborgen camera's door de overheid, opsporingsambtenaren, inlichtingen- en veiligheidsdiensten en, onder omstandigheden, journalisten, waarvoor het element "wederrechtelijk" kennelijk wel relevant is, maar niet aan bedrijven die vermoede fraude willen opsporen? Speelt hier het onderscheid tussen algemeen belang, overheid en journalistiek, versus privaat belang, bij bedrijven, wellicht een rol? Is dat de uiteindelijke rechtvaardiging voor het in artikel 139f opnemen van het woord wederrechtelijk in

plaats van: "waardoor diens rechtmatig belang kan worden geschaad"?

Mevrouw Ladders refereerde er al aan dat wij onlangs via de dagbladders kennis konden nemen van een dreigend kort geding tussen burens van wie de ene zich bespied wist door camera's aangebracht aan of in de woning van de ander. Dat is bepaald geen zeldzaam voorval. Welk regime geldt eigenlijk voor buiten aan de woning bevestigde of op het erf aangebrachte camera's die slechts het eigen erf kunnen waarnemen? Is het zichtbaar ophangen voldoende? Moet heimelijk toezicht, met niet zichtbaar opgehangen camera's, kenbaar worden gemaakt?

Wij zien een reactie van de regering op beide punten met belangstelling tegemoet.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 14.55 uur tot 15.30 uur geschorst.

!DNA-onderzoek!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wijziging van de regeling van het DNA-onderzoek in strafzaken in verband met het vaststellen van uiterlijk waarneembare persoonskenmerken uit celmateriaal (28072).**

De beraadslaging wordt hervat.

Minister **Donner**: Mijnheer de voorzitter. Er is duidelijk uit de interventies van de verschillende fracties gebleken dat het wetsontwerp in het algemeen op sympathie en steun mag rekenen en daar ben ik erkentelijk voor. Dat er vragen zijn over de wetgevingstechniek, heb ik bij bijna iedereen beluisterd. Ik kan u overigens zeggen dat ik in het Wetboek van Strafvordering een precedent heb voor de regeling, maar daar zal ik straks op ingaan.

Ik denk dat het goed is, omdat het ook de achtergrond is van een aantal vragen dat over de belangenafweging en over de praktijk is gesteld, om even duidelijk te maken over welke situatie wij het hier hebben. Het gaat niet om de normale inzet van DNA-onderzoek bij de opsporing; dat gebeurt inderdaad steeds vaker. Er zijn echter situaties waarin je aan dat alles helemaal niets hebt, in die zin dat je wel een delict hebt maar alleen maar DNA-materiaal en geen verdachte. Dat is het probleem waar wij hier mee te maken hebben. Dan krijg je de vraag: mag ik dat DNA-materiaal onderzoeken op bepaalde kenmerken? Het is dan logisch -- dat is ook het fundamentele onderscheid dat bij dit wetsontwerp aan de orde is -- om dit onderzoek toe te staan naar de uiterlijk waarneembare kenmerken, want anders heb je er niets aan. Immers, aan het gegeven dat iemand erfelijk met hemofilie belast is, heb ik bij de opsporing niets omdat ik niet alle artsen kan aanschrijven met de vraag: kunt u mij de lijst van alle hemofiliepatiënten geven?

Voor de opsporing moet je derhalve, omdat je niemand hebt behalve een heel grote groep van potentiële verdachten, uiterlijke kenmerken hebben. In dat uiterlijke kenmerk zit dan ook het element dat het vanaf de geboorte aanwezig moet zijn. Bij het DNA gaat het namelijk alleen

maar om potentiële kenmerken, kenmerken waarvan je niet weet of zij zich al geopenbaard hebben of niet. Derhalve kan het ook niet sturend zijn bij de opsporing en vandaar de toelichting dat het om van de geboorte af aanwezige kenmerken moet gaan.

Kortom, het gaat er hierbij om: wat kan ik aan mensen zien? Dat is de fundamentele afgrenzing die met dit wetsontwerp gemaakt wordt. Welke kenmerken je daarbinnen neemt, is vervolgens een kwestie van techniek. Is de staat van het onderzoek al zodanig ver dat ik inderdaad één op één tussen bepaalde DNA-gegevens, een bepaald gen, en een bepaald uiterlijk kenmerk een zodanig sterke relatie heb, dat als ik het DNA-materiaal onderzoek, ik ook weet dat de persoon dit kenmerk moet hebben? Dat is puur een kwestie van techniek. Als het bijvoorbeeld gaat om blauwe ogen, heb ik dan geïdentificeerd welk gen de kleur van de ogen bepaalt en kan het, als dat gen aanwezig is, ook niets anders zijn? Zo ja, dan levert het in dat geval blauwe ogen op. Nu, als de staat van de techniek zodanig is en wij de middelen hebben om dat vast te stellen, dan is het vervolgens bij de vraag of wij het opnemen op de lijst, puur een kwestie van: is het relevant en heb ik er wat aan bij het opsporingsonderzoek of heb ik er niets aan? Ik geloof dat ik in de Tweede Kamer het voorbeeld heb genoemd van zweetvoeten.

Het kan zijn dat je op een gegeven moment een eenduidige relatie legt tussen bepaald genetisch materiaal en zweetvoeten, maar dat je desondanks zegt: het is zinloos dat op te nemen, want dat is niet praktisch. Meestal zie je namelijk de mensen niet zonder schoenen aan en derhalve zou je er weinig aan hebben om te weten dat bepaald genetisch materiaal overeenkomt met zweetvoeten.

In antwoord op vragen van de heer Holdijk zeg ik dan ook dat hierin niet het fundamentele punt is gelegen. De grens wordt daarentegen bepaald door de innerlijke en de uiterlijke kenmerken. Voor de rest is dit een kwestie van techniek. We hadden ook voor een andere wetgevingssystematiek kunnen kiezen. We hadden bijvoorbeeld de uiterlijke kenmerken bij AMvB kunnen aanwijzen. Ook ras en geslacht hadden we bij AMvB kunnen laten opnemen. Dit is echter niet gedaan. Thans is namelijk de techniek zover dat geslacht en ras kunnen worden vastgesteld en daarom is ervoor gekozen daarover een bepaling in de wet op te nemen. Voor de andere zaken, voor zover zij de uiterlijk waarneembare kenmerken betreffen, gelden de vragen die ten aanzien van de techniek zijn gesteld. De andere zaken kunnen bij AMvB worden aangewezen. Wij hadden ook kunnen kiezen voor een ministeriële regeling, maar er is gekozen voor een AMvB. Deze methodiek komen wij bij het bestuursrecht heel vaak tegen. Ik noem in dit verband artikel 61a Wetboek van Strafvordering. In het eerste lid van dit artikel wordt een lijst maatregelen genoemd. Die lijst laat zich zelfs zonder AMvB uitbreiden. Bij AMvB kan ik vervolgens regels stellen. Hier is echter niet gekozen voor een openeindregeling, dus niet voor een regeling zonder concrete aanwijzing bij AMvB. Dat is gedaan met het oog op het belang van de rechtszekerheid. Op deze manier wordt de regering namelijk gedwongen om bepaalde kenmerken bij AMvB te noemen en andere niet in aanmerking te laten komen. Rechtszekerheid wordt

namelijk niet bepaald aan de hand van de vraag of iets bij wet of bij AMvB is geregeld. De wet geeft namelijk geen grotere rechtszekerheid dan een AMvB. De rechtszekerheid wordt bepaald door het concreet noemen van het kenmerk: de kleur van de ogen, de vorm van de oren et cetera. Op een gegeven moment kan blijken dat het hebben van een hazenlip genetisch bepaald is en de kenmerken ervan dus in alle gevallen bij een bepaald gen aanwezig zijn. Dan kan een hazenlip bij AMvB worden aangewezen. Er is bewust gekozen zoiets niet bij wet te regelen. Bij deze wet wordt namelijk het beginsel aanvaard. Als je alle mogelijkheden bij wet zou noemen, zou dat verlies betekenen voor de opsporing, omdat het daarbij vooral om een kwestie van techniek gaat.

Hiermee geef ik aan wat de reden is geweest voor het kiezen van deze manier van wetgeving. Nogmaals, het is meer een pragmatische overweging geweest om nu al ras en geslacht in de wet op te nemen. Er had ook voor de andere manier kunnen worden gekozen. Wij hadden ook alles bij AMvB kunnen aanwijzen, maar dan had er nu eerst weer een AMvB moeten komen. Eigenlijk heb ik hiermee ook de vraag beantwoord waarom men zich bij deze wetgeving heeft geconcentreerd op de uiterlijk waarneembare kenmerken.

Er spelen ook veel vragen over privacy en het belang van het slachtoffer. Die zijn evenwel niet bij het hier bedoelde onderzoek aan de orde. Hier gaat het om het feit dat DNA-materiaal beschikbaar is. Bij wet wordt nu geregeld dat in het belang van de opsporing mag worden onderzocht wat de uiterlijke kenmerken kunnen zijn. Alleen aan de uiterlijke kenmerken heb ik namelijk iets in het kader van de opsporing. Als er op basis van de gegevens een persoon verdacht wordt en daarna veroordeeld, kan ik van die persoon informatie verkrijgen aan de hand van het beschikbare materiaal. Daarmee krijgen wij een geheel andere afweging. Daarbij gaat het om het belang van het slachtoffer en het belang van de verdachte. Dat is echter geen reden om op het moment waarop je nog helemaal niemand verdenkt, de rest te gaan onderzoeken.

Tegelijkertijd geldt wel dat het hierbij gaat om een algemeen beginsel, namelijk dat de informatie persoonsgegevens betreft. Daar geldt niet zozeer deze wet voor als wel de Wet bescherming persoonsgegevens. Uitgangspunt daarbij is dat er niet eerder verwerkt wordt dan wanneer het noodzakelijk is en dat mensen niet geïnformeerd worden als ze daarvan zelf niet hadden kunnen weten. De vraag van de heer Kohnstamm in dit verband is een vraag die weliswaar in het algemeen van belang kan zijn, maar die in dit kader niet aan de orde is. Nogmaals, het betreft hier een opsporingsmaatregel, waarbij alleen zaken die noodzakelijk zijn en die wij willen weten, onderzocht worden.

De heer **Rosenthal** (VVD): In de memorie van antwoord spreekt de minister ten aanzien van de afweging waarom het nu gaat, wel degelijk voortdurend over de verdachte en zijn omgeving. In feite introduceert hij hiermee in de afweging van de belangen dus ook de verdachte.

Minister **Donner**: Uiteraard, want anders heeft het geen zin om het beoogde onderzoek te doen. Er ligt DNA-materiaal waarvan ik weet dat het van de dader moet zijn. Anders is ieder onderzoek volstrekt zinloos. Vervolgens komt de vraag naar voren of onderzocht kan worden op uiterlijk waarneembare kenmerken. Daarmee krijg ik niet één verdachte in beeld maar een groep mensen met bepaalde kenmerken. Binnen die groep zal ik op andere wijze moeten nagaan om wie het gaat. Daarbij kan op een gegeven moment de vraag aan de orde komen in welke gevallen wel of geen DNA-materiaal afgenomen mag worden. Vervolgens kan dát DNA-materiaal getoetst worden aan het materiaal dat al aanwezig is. Er moet dan wel eerst sprake zijn van een concretere verdachte binnen genoemde groep.

De heer **Rosenthal** (VVD): Eigenlijk gaat het u dus om een soort concentrische cirkels waarbij u begint met virtuele verdachten, waarna u vervolgens overgaat tot het insnoeren.

Minister **Donner**: Hierbij geldt niet zozeer de term virtueel; wat wij hier aan de orde hebben, is de verzamelingenleer. Aan de hand van het kenmerkenonderzoek ontstaat een verzameling, binnen de al bestaande verzameling waar het gaat om mensen die potentieel in aanmerking komen. Aan de hand van dit onderzoek kan ik constateren dat de desbetreffende persoon bijvoorbeeld blauwe ogen moet hebben of van het blanke ras moet zijn. Vervolgens kan ik dat via andere opsporingsmethoden verder insnoeren. Uiteindelijk kom ik dan bij een verdachte die ik eventueel dan onder de andere wettelijke regeling materiaal kan afnemen, dat ik vervolgens kan toetsen aan het materiaal dat ik reeds had.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Op het gevaar af dat ik helemaal de mist in ga -- ik had voor wiskunde en dus ook voor verzamelingenleer geen geweldig hoog cijfer op de middelbare school -- wil ik toch nog even doorgaan op dit punt. Stel de minister heeft die grotere groep verdachten in beeld die voldoen aan de kenmerken van het DNA-onderzoek. Dat is dan gebeurd aan de hand van een bloedspoor, maar op grond van andersoortig onderzoek dan DNA-onderzoek kan worden vastgesteld met behulp van hetzelfde bloed dat de verdachte hemofiliepatiënt is. Daarmee is dan toch de verzameling aanzienlijk ingeperkt. Waarin zit dan het principiële verschil als het wel toelaatbaar is dat er met ander dan DNA-onderzoek vervolgens met hetzelfde bloed wordt vastgesteld dat de verdachte hemofiliepatiënt moet zijn?

Minister **Donner**: Dan maakt u verwarring dat wij het gaan onderzoeken, als er bloedsporen gevonden zijn, en constateren dat de dader hemofilie moet hebben. Als dat niet relevant is voor het onderzoek, gelden daarvoor dezelfde regels als bij de bescherming van persoonsgegevens. Dan is niet het Wetboek van Strafvordering van toepassing, maar de Wet bescherming persoonsgegevens. Deze regelt hoe je omgaat met dit soort gegevens en onder welke omstandigheden.

Nogmaals, pas op het moment dat het relevant wordt voor het opsporingsonderzoek, kan het relevant zijn

om uit dat bloed vast te stellen dat het gaat om een hemofiliepatiënt. Meestal zal hij het dan zelf ook wel weten, zeker als je bloed vindt van een hemofiliepatiënt.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Dat laat ik nog maar even in het midden, maar dat betekent dat de politie in het vervolg bij opsporingswerkzaamheden niet alleen naar het Wetboek van Strafvordering moet kijken, wat betreft de omvang en de reikwijdte van haar bevoegdheden, maar ook naar de Wet bescherming persoonsgegevens. Dat is een nieuw element. Ik zou graag willen dat de minister dat toelicht aan de hand van de wetstekst.

Minister **Donner**: Nee, u haalt twee dingen door elkaar. De ene vraag is welke gegevens er gehaald kunnen worden uit materiaal voor de opsporing. De tweede vraag is een heel andere, namelijk welke gegevens haal ik uit dat materiaal die niet relevant zijn voor de opsporing, maar die eventueel interessant zijn voor degene over wie het gaat. Dan heb ik het over dit soort kenmerken. Als het hemofiliepatiënt zijn relevant is voor de opsporing, zal ik dat gegeven gebruiken, als ik daar achter ben gekomen. In dit wetsvoorstel zeggen wij alleen dat het ongerichte DNA-onderzoek vooralsnog niet verdergaat dan de uiterlijke kenmerken. Dat zijn andere regels. Dat is een fundamenteel gegeven. Als er via die uiterlijke kenmerken een verzameling is gemaakt van degenen die daarvoor in aanmerking komen, kan het interessant zijn om wat meer informatie uit het DNA te halen, omdat je dan op andere dingen kunt testen. Dan kom je bij heel andere zaken en bij de procedures die wij hebben voor massaal bevolkingsonderzoek naar DNA.

Daarmee heb ik de argumenten genoemd voor de wetgevingstechniek. Ik wijs erop dat er in het wetsvoorstel wel een voorhangprocedure zit, in die zin dat er niet wordt vastgesteld dan vier weken nadat er kennis is gegeven. Er is niet een verdergaande voorhangprocedure die inhoudt dat het voorstel als wet wordt behandeld, als een bepaald deel van de Tweede Kamer dat nodig oordeelt. De vraag of dat een administratiefrechtelijk verenigbare praktijk is, is hier niet aan de orde, omdat het primair een technische vraag is en niet een beleidsvraag. De beleidskeuze dat het gaat om uiterlijke kenmerken, wordt gemaakt bij dit wetsvoorstel. Voor het overige gaat het alleen om de vraag hoe het speelt. Er is wel een voorhang in de zin van het kenbaar maken. Dat maakt het mogelijk om daarover van gedachten te wisselen met de Kamer. In deze voorhangprocedure zit niet dat de Kamer vervolgens kan bepalen dat een kenmerk bij wet moet worden vastgesteld. Dat is het enige verschil. Dat zou een meer onlogische benadering zijn, gegeven het systeem. Wat zou de reden zijn om het ene wel bij wet te doen en het andere niet?

Ik ben naar mijn mening in ieder geval duidelijk geweest dat de rechtszekerheid niet in het niveau van regelgeving maar in de concreetheid zit en dat juist daarom gekozen is voor aanwijzing bij AMvB.

De heer Van de Beeten heeft een vraag gesteld over de uiterlijk waarneembare kenmerken die iemand vanaf de geboorte heeft. Ik heb ook besproken hoe het zit met ander materiaal en het materiaal dat door klassieke

middelen wordt verkregen. Ik hoop dat ik duidelijk heb gemaakt dat ik dan te maken heb met de verdere opsporing.

De heer Rosenthal heeft een vraag gesteld over de eventuele uitwisseling van DNA-gegevens. Dat is puur een kwestie van het verdrag dat daarop van toepassing is. Zo vindt er bijvoorbeeld met de Bondsrepubliek wel uitwisseling van gegevens plaats en vindt er vooralsnog geen uitwisseling met de Verenigde Staten plaats. Ik ben al ingegaan op de afweging van de belangen van de daders en hun naasten tegenover de belangen van de slachtoffers.

Hij heeft voorts een vraag gesteld over de grens die wordt gehanteerd bij DNA-afname. Waarom wordt die afname wel toegestaan bij delicten waarbij voorlopige hechtenis aan de orde is en niet bij delicten waarop een straf van drie jaar staat? De heer Rosenthal heeft gewezen op het feit dat er met vingerafdrukken wordt gewerkt. Dat is inderdaad ook in de stukken aangegeven. Wij hebben het hier echter over een meer algemene afgrenzing in de systematiek van strafvordering tussen het moment waarop je bepaalde dwangmiddelen wel kunt gebruiken en het moment waarop je die niet kunt gebruiken. Die keuze is gemaakt ten aanzien van de voorlopige hechtenis. Er is dan echter geen reden voor om ten aanzien van DNA en vingerafdrukken een andere regeling te hanteren. Dan moet die vraag gewoon in het algemeen aan de orde worden gesteld.

Het tweede punt betreft de meer praktische betekenis. De door de heer Rosenthal genoemde gevallen die wel onder het criterium van drie jaar maar niet onder het criterium van de voorlopige hechtenis vallen, namelijk eenvoudige mishandeling en dood door schuld, zijn misdrijven waarbij doorgaans geen DNA-materiaal achterblijft. Immers, iemand moet vrij hard slaan om materiaal achter te laten. Dan valt het echter al niet meer onder de eenvoudige mishandeling. Voor het overige gaat het om categorieën van fraude et cetera, waarbij DNA minder aan de orde is. Het is in die zin dus niet zinvol om een onderzoek ten aanzien van DNA te doen. Nogmaals, dan gaat het ten principale om de vraag: gaan wij de grens voor dwangmiddelen verleggen van de voorlopige hechtenis naar drie jaar?

De heer Holdijk heeft erop gewezen dat betrokkene niet tegen zijn wil op de hoogte mag geraken van erfelijke aandoeningen. Het criterium is inderdaad: niet uiterlijk waarneembare persoonskenmerken. Als het erfelijke aandoeningen zijn die wel uiterlijke kenmerken zijn, zoals bijvoorbeeld het ras of het geslacht, dan kunnen die wel meegedeeld worden. In die zin heeft de heer Holdijk gelijk. Maar nogmaals: de grens is gelegen bij die uiterlijk waarneembare kenmerken die alleen in aanleg aanwezig zijn. Als zij in aanleg aanwezig zijn en zich nog niet geopenbaard hebben, prevaleert het recht op bescherming van persoonsgegevens. Dan vertel je dat niet aan betrokkene, ook om hem daartegen te beschermen.

Ik meen dat ik de vragen over de wetgevingstechniek al voldoende heb beantwoord. De keuze die nu gemaakt moet worden, is in dezen echt fundamenteel.

Ten slotte kom ik bij de vraag van de heer Kohnstamm. Dat is niet de situatie waar wij het nu over hebben.

De heer **Witteveen** (PvdA): Voorzitter. Ik ben de minister zeer erkentelijk voor zijn toelichting, alhoewel hij daarmee slechts gedeeltelijk helderheid heeft geschapen. Sterker nog, zijn toelichting heeft weer allerlei nieuwe vragen opgeroepen. Het hoofdpunt was natuurlijk een toelichting op de vraag waar precies de rechtszekerheid in schuilt. Als ik de minister goed heb begrepen, dan heeft hij gezegd dat de rechtszekerheid voor burgers erop neerkomt dat in de wet staat dat onderzoek kan worden gedaan op uiterlijke kenmerken. Welke uiterlijke kenmerken dat precies zijn, is afhankelijk van de stand van de techniek van het DNA-onderzoek. Aangezien de stand van de techniek van het DNA-onderzoek voortdurend evolueert, zullen de uiterlijke kenmerken die beschikbaar zijn voor zulk onderzoek ook veranderen.

Bij AMvB zal worden aangewezen welke uiterlijke kenmerken dat dan zijn. Dat had het hele scala van kenmerken kunnen zijn en niet alleen de twee kenmerken die nu in de wetten genoemd zijn en dan daarnaast nog de andere mogelijkheden. Het geeft inderdaad een zekere mate van rechtszekerheid. Als burger weet je dat er wordt gelet op uiterlijke kenmerken en afhankelijk van de stand van de techniek zijn dat er wat meer of wat minder. Een misschien wat verdergaande en principieel belangrijkere vorm van rechtszekerheid zou meebrengen dat die kenmerken allemaal in de wet staan, zodat je als lezer van de wet kunt vaststellen wat het precies voorstelt. Bovendien is er dan ook rechtszekerheid als gevolg van het feit dat de volksvertegenwoordiging zich mede gebogen heeft over de vraag wat allemaal hoort bij de stand van de techniek.

De minister heeft gezegd dat het eigenlijk helemaal geen kwestie is waar afwegingen aan te pas komen en dat het een puur technische materie is. Dan vraag ik de minister toch hoe hij dat eigenlijk kan weten. Pas wanneer nieuwe techniek beschikbaar is, weet je welke vragen door die techniek worden opgeroepen en welke afwegingen met andere rechtensrelevante belangen moeten plaatsvinden. Dan is het niet geheel ondenkbaar dat een afweging in een volksvertegenwoordiging te prefereren is voor een afweging die wordt gemaakt door de opsteller van de AMvB alleen. Dat is de eerste vraag die het betoef van de minister bij mij opriep.

De tweede vraag is eigenlijk van bijkomstige aard. Ik meen dat de minister verwees naar artikel 61a van het Wetboek van Strafvordering als voorbeeld van een vergelijkbare of zelfs identieke vorm van wetgevingstechniek, maar ik moet zeggen dat ik de analogie niet zo helder voor mij zie. Artikel 61a gaat over een aangehouden verdachte die aan maatregelen ter identificatie kan worden onderworpen. In het tweede lid worden drie van die maatregelen ter identificatie genoemd: het maken van fotografische opnamen, het nemen van vingerafdrukken en het nemen van lichaamsmaten. Er staat echter niets over toevoeging bij AMvB. Ik krijg eerlijk gezegd de indruk dat het een limitatieve opsomming is. Dat antwoord vind ik zeker niet verhelderend en dat zou ik het liefst gewoon vergeten. Belangrijk is de vraag op welk

niveau van rechtszekerheid wij mikken. Vinden wij dat de burger er recht op heeft om te weten welke uiterlijke kenmerken met de stand van het DNA-onderzoek beschikbaar zijn en dat de parlement de afweging heeft gemaakt of die automatisch op die lijst kunnen komen? Of nemen wij genoeg met een betrekkelijk ruime omschrijving van het beginsel van uiterlijke kenmerken? Tot slot maak ik nog een opmerking over de voorhangprocedure. Ik vrees dat mijn tweede termijn langer zal zijn dan de eerste, maar dat komt door de beantwoording van de minister. Ik ben blij dat de minister erop wijst dat die kennisgevingstermijn van vier weken al in de wet staat. Dat geeft in elk geval een zekere mogelijkheid. Aangezien nieuwe technische ontwikkelingen nooit puur technisch zijn, maar altijd afwegingen van politieke, juridische en morele aard kunnen meebrengen en het in principe onvoorspelbaar is welke afwegingen de stand van de techniek zal meebrengen, heb ik toch een voorkeur voor de wat omvattender voorhangprocedure.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Voorzitter. Ook ik dank de minister voor zijn beantwoording. Allereerst merk ik op dat de voorhangprocedure de lichtste vorm in de wet is. Dit brengt met zich mee dat als de Kamer of de Kamers zich op enigerlei wijze uitspreken voor een wettelijke regeling, de minister dit simpelweg kan negeren. De enige sanctie daarop is het heenzenden van de minister, maar dit lijkt mij geen voor de hand liggende oplossing. Het risico is zelfs dat, als de minister die AMvB neemt ondanks de bezwaren van beide of van een van beide Kamers, de rechter bij toetsing in voorkomend geval eerder geneigd zal zijn om de conclusie te trekken dat de AMvB niet voldoet aan het wettelijke criterium. Met andere woorden: er worden onnodig risico's genomen, die vanuit het oogpunt van deugdelijke wetgeving niet wenselijk zijn. Kan de minister heroverwegen -- ik gebruik welbewust de woorden uit het zogenaamde dictum van collega Holdijk in de eerste termijn -- of is dit wel zo verstandig is?

Ik ben nog niet geheel overtuigd door het antwoord van de minister op de kwestie van de verzameling, waarover ik het in mijn interruptie had. Als met behulp van een bloedspoor een aantal uiterlijk waarneembare kenmerken is vastgesteld van een onbekende verdachte, vindt er een zekere afgrenzing van het aantal mogelijke verdachten plaats. Na vervolgonderzoek wordt de groep verder beperkt, maar nog niet zodanig dat je er heel gericht ander DNA-materiaal van kan verzamelen teneinde er een "match" mee te maken. Het kan voorkomen dat klassiek onderzoek intussen heeft uitgewezen dat de betrokkene hemofiliepatiënt is of suikerziekte heeft, hetgeen hij niet hoeft te weten. Dit zijn dus specifieke aandoeningen, waarvan de betrokkene niet hoeft te weten dat hij die heeft, maar die wel kunnen worden gebruikt in het vervolgonderzoek. De politie kan namelijk aan getuigen of potentiële informanten de vraag stellen of bekend is of betrokkene suikerziekte heeft om het op dat moment nog grote aantal personen nader in te perken. De vragen kunnen dus over iets gaan, waarvan de betrokkene niets

weet. In dat geval zullen de informanten en getuigen er ook niets van weten. Indien de betrokkene er wel iets van weet, is de kans aanwezig dat ook de informanten of getuigen er iets van weten. Dat maakt het dus ook relevant voor het opsporingsonderzoek. Als informanten en getuigen echter van de politie te horen krijgen dat de verdachte vermoedelijk een suikerziektepatiënt is, ontstaat het risico dat de werkelijke verdachte uiteindelijk via verhalen van mensen die met de politie in aanraking zijn geweest, te weten zal komen dat de politie dit weet zonder dat hij dit zelf hoeft te weten. Met andere woorden: in dit systeem zit geen absolute garantie met betrekking tot het recht op niet weten. Hoe zwaar moet dit recht op niet weten wegen, nu blijkt dat dit systeem niet sluitend is?

De CDA-fractie vindt net zoals collega Kohnstamm dat het recht op niet weten een zwaarwegend recht is dat een verregaande mate van bescherming verdient. Met dit wetsvoorstel beogen wij dat er een principiële grens wordt getrokken, maar het is mede vanwege de voortschrijdende techniek mogelijk dat die grens via de achterdeur van klassiek onderzoek simpelweg wordt gepasseerd zonder dat wij dit in de gaten hebben. Derhalve rijst opnieuw de vraag hoe principieel dit wetsvoorstel is en of wij ten aanzien van de klassieke onderzoeksmethoden een wettelijke beperking moeten opnemen in het Wetboek van Strafvordering.

De heer **Holdijk** (SGP): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn beantwoording, al heeft hij mij wel aan het twijfelen gebracht. Meestal bedank je iemand daar niet voor, maar er is nu wel een reden: meer dan eerder in deze discussie realiseer ik me namelijk de modaliteit van het DNA-onderzoek. In mijn korte historische schets tekende ik hoe het in de jaren '90 begon: toen stond er maar één modaliteit van DNA-onderzoek voorop. Geleidelijk aan gaf de wetgever ruimte voor meer modaliteiten.

Dat ik twijfel, betekent niet dat ik mij in één keer overtuigd weet. Ik houdt in het bijzonder de nodige vragen over de delegatie van wetgeving. De minister zegt dat in het wetsvoorstel twee kenmerken zijn terechtgekomen, omdat anders weer een AMvB had moeten worden gevormd. Ik weet niet of hij daarmee de wetsgeschiedenis wel recht doet. Niet voor niets is vrij lang gedebatteerd over de omschrijving van de kenmerken. Het is meer dan een toevalligheid en meer dan een kwestie van de stand van de techniek dat de twee kenmerken in het wetsvoorstel zijn terechtgekomen. Dat geldt ook voor eventuele andere kenmerken die in de toekomst bij AMvB worden geregeld als dit voorstel tot wet is verheven. Nogmaals, de keuze voor de twee kenmerken berust niet alleen op de onderzoekstechnische stand van zaken en ook niet alleen op een wetgevingstechnische stand van zaken.

Ik moet mij voorshands aansluiten bij de opmerking van de heer Witteveen over artikel 61a Strafvordering. Na te hebben geluisterd naar de minister heb ik niet op voorhand kunnen vaststellen dat dit een rechtstreeks, relevant argument bevat voor de stelling dat nieuwe uiterlijke kenmerken in een AMvB moeten worden vastgelegd. Ik stel vast dat wij de lichtste vorm van voorhangprocedure accepteren als wij dit wetsvoorstel accepteren. Het parlement kan dan dus niet geheel buiten

de discussie worden gehouden; als dat in extremis ooit al zou kunnen. Het kan van betrokkenheid blijk geven als het alert reageert. Het punt dat ik in eerste instantie heb genoemd, namelijk dat de regeling bij AMvB -- naar het mij lijkt onnodige -- risico's van rechtelijke vernietiging in zich draagt, blijft evenwel. De risico's zouden aanzienlijk geringer zijn als wij bijvoorbeeld voor wetgeving in formele zin zouden kiezen. Er komen bepaald niet elk jaar nieuwe kenmerken bij waardoor wij jaarlijks met een aanpassing van de wet zouden worden geconfronteerd. Dat valt althans redelijkerwijs niet te voorzien. De huidige twee kenmerken zullen op zijn meest incidenteel worden uitgebreid met een derde, vierde en misschien een vijfde kenmerk. Voordat dit het geval is, zullen er wellicht jaren en jaren overheen gaan.

De minister heeft mij aan het twijfelen gebracht, zodat ik het punt van delegatie van wetgeving niet meer wil hanteren als enig doorslaggevend argument voor de waardering van het wetsvoorstel en zeker niet voor ons uiteindelijk stemgedrag. Ik weet mij echter nog niet ten volle overtuigd.

Voorzitter: Braks

De heer **Rosenthal** (VVD): Mijnheer de voorzitter. Ik dank de minister voor zijn antwoorden op de gestelde vragen. Ik heb slechts twee punten. Ten eerste heb ik in eerste termijn met interesse kennisgenomen van de opmerkingen van de heer Kohnstamm over het recht op niet-weten. Voor je het weet ga je evenwel ad extremum of ad absurdum als je het recht op niet-weten in zeer extreme situaties onder ogen ziet. Dat geldt juist in de afweging waarover wij het vandaag hebben, namelijk die van verplaatsing van belangen van de ene categorie naar een andere.

Hoewel dit bijna resulteert in filosofische mijmeringen denk ik hierbij bijvoorbeeld aan de afweging van het recht op niet-weten tegenover mogelijke recidive van ernstige misdrijven. Het zou in dit kader misschien goed zijn om duidelijkheid te scheppen over de verschillende categorieën, zoals verdachten en mogelijke verdachten. Wij moeten niet te gemakkelijk spreken over dé verdachte.

Mijn tweede punt betreft de mogelijke uitbreiding van DNA-afname. Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat er vaak een behoorlijk maatschappelijk belang mee gemoeid zou kunnen zijn om de mogelijkheden van DNA-afname uit te breiden tot delicten waarop een straf van drie jaar of meer staat. Dit geldt niet alleen voor delicten waarop een straf van drie jaar of meer staat, maar ook voor delicten waarop volgens het Wetboek van Strafrecht twee jaar of zelfs negen maanden staat, zoals bijvoorbeeld dood door schuld. Dat is niet omdat het percentage opgeloste zaken absoluut zal stijgen, maar in bepaalde categorieën zaken kan al een heel kleine stijging van het aantal opgeloste zaken aanzienlijke maatschappelijke en rechtspolitieke effecten hebben. Ik blijf daarom hameren op een onderzoek naar de effecten van de mogelijkheden tot uitbreiding van DNA-afname tot delicten waarop een straf van drie jaar of meer staat.

De **voorzitter**: Alvorens de minister van Justitie het woord te verlenen, deel ik de vergadering mee dat de Eerste Kamer op 22 april 2003 respectievelijk 2 mei 2003 de geannoteerde agenda respectievelijk de aanvullende geannoteerde agenda van de JBZ-Raad van 8 mei 2003 met bijlagen heeft ontvangen. Tijdens de JBZ-Raad van 8 mei 2003 zijn vier Koninkrijk bindende ontwerpbesluiten aan de orde. In de aanbiedingsbrief van 2 mei 2003 wordt bovendien instemming gevraagd voor de ontwerpovereenkomst tussen de Europese Gemeenschap en Hongkong inzake de overname van personen die zonder vergunning op het grondgebied verblijven. De bijzondere commissie voor de JBZ-Raad heeft zich heden beraden over de voorgelegde bindende ontwerpbesluiten.

De commissie adviseert als volgt:

- instemming te verlenen met het ontwerpbesluit geagendeerd onder nr. 2H;
- vooralsnog instemming te onthouden wegens de motie-Jurgens c.s. nr. 13e aan de ontwerpbesluiten geagendeerd onder de nummers B3, B5 en B12;
- instemming te verlenen met de ontwerpovereenkomst tussen de Europese Gemeenschap en Hongkong.

Ik stel de Kamer voor, dit advies te volgen.

**

Daartoe wordt besloten.

Minister **Donner**: Voorzitter. Als de Kamer de laatste versies van de wetgeving niet bijhoudt, ontstaat er een misverstand. De Kamer beschikt over de editie van Schuurman en Jordens, maar als zij die van Kluwer had over strafvordering, dan zou zij hebben geweten dat het artikel dat genoemd werd, is gewijzigd bij wetsvoorstel 26983. Dit wetsvoorstel is inmiddels ook door deze Kamer aanvaard. Daardoor is de systematiek gewijzigd; het artikel omvat nu drie leden in plaats van twee. In het eerste lid staat dat in het belang van het onderzoek onder meer de in een lijst vermelde maatregelen kunnen worden bevolen. Deze lijst is niet limitatief en staat dus open voor uitbreiding. Ik hoop hiermee de twijfel van de heer Holdijk op dit punt verder aan te wakkeren.

Wij kunnen natuurlijk alles in de wet zetten en daarbij bepalen dat er buiten de wet niets is. Dat is echter een situatie die al meer dan 100 jaar achter ons ligt, omdat wetten dan onleesbaar zouden worden. Het aspect van rechtszekerheid vind ik op dit punt geen geldig argument. Wetten worden niet geschreven en dienen niet te worden geschreven als romannetjes.

De heer **Witteveen** (PvdA): Dat moge waar zijn voor het bestuursrecht, maar ik mag aannemen dat dit toch niet voor het strafrecht geldt?

Minister **Donner**: Ook op het terrein van het strafrecht zijn wij geleidelijk aan genoodzaakt om zaken te regelen via de figuur waarbij een deel in de wet en een ander deel bij AMvB wordt geregeld. Neem bijvoorbeeld de wapenwetgeving, waar de gevaarlijke handwapens bij AMvB worden aangewezen. Zo zijn er tal van voorbeelden te noemen, waarbij ook de strafbepalingen bij AMvB

worden vastgesteld, in het kader van het Wetboek van Strafrecht. In het wetsvoorstel dat voorligt, gaat het niet om een strafbepaling. Evenmin wordt de last voor de burger bij AMvB uitgebreid. Waar het om gaat, is dat de wetgever accepteert dat dit systeem van onderzoek op basis van DNA-materiaal ten aanzien van uiterlijke kenmerken, wordt aanvaard.

Op dit moment kunnen wij alleen ras en geslacht met grote eenduidigheid door middel van DNA-onderzoek vaststellen als uiterlijke kenmerken. Als de kleur van de oren, de vorm van de neus of andere zaken daarbij komen, is dat toch geen principiële kwestie? De wetgever behoeft dan toch niet te discussiëren over de vraag of het onderzoeken van de uiterlijke kenmerken geslacht of ras wel acceptabel is, maar de kleur van de ogen niet? In de desbetreffende situaties mag onderzoek worden gedaan naar uiterlijke kenmerken. De vraag welke uiterlijke kenmerken worden onderzocht, is een kwestie van techniek en van relevantie voor het opsporingsonderzoek. Stel dat via de genen blijkt dat iemand met één oor door het leven gaat. Iedereen kan dit zien. Dan is het toch niet voorstelbaar dat wij het te ver vinden gaan om daar via onderzoek achter te komen? De principiële keuze is die voor het al dan niet onderzoeken op uiterlijke kenmerken. Bij het hanteren van klassieke middelen is het mogelijk om bepaalde verdergaande informatie te verkrijgen uit informatie waarover je beschikt. Ten aanzien van DNA wordt de grens in het wetsvoorstel gelegd bij de uiterlijke kenmerken, wegens de aard van de informatie. Bij dit soort "laatste-strohalmonderzoek" heb je immers niets aan innerlijke kenmerken, tenzij de registers van artsen mogen worden uitgedoeld om te bezien wie er suikerziekte of andere aandoeningen hebben. Ik ben het ermee eens dat het niet ondenkbaar is dat vervolgens binnen die verzameling nog weer een nadere indeling kan worden gemaakt op grond van verder onderzoek van het materiaal.

Het punt is dat DNA zo veel informatie levert, dat je daar voorlopig de grens moet trekken. Wie weet, komt er ooit een moment waarop je zegt: ik moet deze grens overschrijden. Daar kunnen dwingende maatschappelijke redenen voor zijn. Vooralsnog wordt dat echter niet gedaan. En zolang wij dat niet doen, moet het onderzoek daar verder ook niet betrekking op hebben.

In het voorbeeld ten aanzien van de andere terreinen worden twee dingen door elkaar gehaald. Dat het gebruik van de kennis van de hemofilie relevant is voor het onderzoek, is één. Dan past het binnen de opsporing. Als ik echter bij de analyse van het bloed -- bijvoorbeeld ter bepaling van de bloedgroep, die relevant zou kunnen zijn -- ontdek dat iemand hemofilie heeft, is dat voor de opsporing verder niet relevant. Dan is de vraag in hoeverre ik dat gegeven verwerk, opsla of eventueel aan betrokkene zelf geef. Dat is meer een kwestie van hetgeen de heer Kohnstamm heeft opgeworpen dan van het gebruik in het opsporingsonderzoek. Daar zit de grens. Toch wil ik verdedigen dat de systematiek die wij nu hebben gekozen in alle opzichten aanvaardbaar is, omdat de vraag welke kenmerken erbij komen, niet een principiële afweging is, maar een technische. Als je bepaalde kenmerken wel toestaat, is het onvoorstelbaar dat je andere kenmerken niet zou toestaan. Dat is een zuivere kwestie van aanvaarding.

Derhalve kan het zijn dat de rechter constateert dat hij iets niet meer als "uiterlijk" beschouwt en dat er dus sprake is van een overschrijding van de bevoegdheid. Als ik het via de wet had gedaan, had ik dat risico niet gelopen, maar dat is nu eenmaal de keuze die je in de systematiek maakt. De rechter kan ook constateren dat iets wel wordt aangewezen, maar vooralsnog lopen DNA-materiaal en uiterlijk kenmerk niet één op één. Als wij dit risico zouden wegnemen door het bij wet vast te stellen, nemen wij een veel groter risico, namelijk dat mensen onschuldig in de gevangenis belanden omdat uit het materiaal niet één op één dat kenmerk te halen is. In dat opzicht biedt deze systematiek misschien nog een grotere zekerheid aan betrokkene.

De heer Holdijk meende dat wij dit toch bij wet zouden kunnen doen. Wij krijgen niet ieder jaar een nieuwe techniek, dat klopt. De kennis rolt niet aan de lopende band uit de laboratoria. Toch hebben wij in wezen vastgesteld dat er een één op één relatie bestaat tussen dit materiaal, dit gen en dat uiterlijk kenmerk. Het betreft een uiterlijk kenmerk. Wat is dan de reden om het bij wet te doen? Dat is de overweging die daaraan ten grondslag ligt.

De heer Van de Beeten wees erop dat er bij het klassieke materiaal geen absolute garantie is. Daar ben ik het mee eens. Een absolute garantie kan ik niet geven, maar dat is geen reden om dat ook niet te doen in situaties waarin het wel kan. Het feit dat het misschien in andere gevallen wel zou kunnen, is geen reden om het hier niet te doen.

De heer Rosenthal heeft het recht op niet-weten aan de orde gesteld. Dat is een discussie die ik nu niet zou willen voeren. Ik ben het met hem eens dat hier een daar ook in de stukken wordt gezondigd tegen de duidelijkheid in de terminologie. Maar het betreft geen virtuele verdachte. Met het onderzoek dat ik doe, sluit ik mensen uit die géén verdachte kunnen zijn. Dat is het effect van deze maatregel. Ik hou een verzameling mensen over waaronder de verdachte moet zijn. Dat zijn dus geen potentiële verdachten, het is een verzameling waar de verdachte in ieder geval onder moet zijn. Maar dat is alles.

Van een aantal delicten dat onder de driejarentermijn valt, zou men willen dat het ophelderingspercentage aanzienlijk hoger is. Het is echter niet gegeven dat uitbreiding van de mogelijkheden van DNA-onderzoek de juiste methode is om dat percentage te verhogen. Bij dood door schuld en lichte mishandeling is bijvoorbeeld doorgaans weinig DNA-materiaal aanwezig. Desondanks mogen wij niet grasduinen in de strafvordering om maatregelen bij delicten te zoeken teneinde het ophelderingspercentage te verbeteren. Hierbij komen principiële vragen aan de orde.

De heer **Rosenthal** (VVD): Ik kan mij toch voorstellen dat DNA-onderzoek geleidelijk aan op allerlei manieren het strafrecht binnenkomt. De minister moet dit serieus meenemen, zeker omdat de straftoemeting steeds integraler wordt. De systematiek en de strafmaat zijn aan verandering onderhevig. In de afgelopen jaren zijn er nieuwe strafcategorieën in het strafrecht gekomen en er zijn allerlei nieuwe technieken geïntroduceerd voor

specifieke situaties. Bij de vraag waarop moet worden ingezet bij het gebruik van DNA als methode van onderzoek in het strafrecht, moet dit punt worden meegenomen. Dit moet los worden gezien van de discussies over de voorlopige hechtenis en de koppeling naar de vingerafdrukken die deze Kamer vaak heeft gevoerd met de vorige minister.

Minister **Donner**: Ik bekijk voortdurend of ons systeem van strafvordering en de mogelijkheden van opsporing nog zijn afgemeten aan deze tijd en de behoefte die wij op dit moment hebben. Hierbij worden de mogelijkheden van DNA ook meegenomen. Ik wijs er alleen de bruikbaarheid van DNA moet zijn niet de invalshoek van het onderzoek moet zijn. Met het DNA-onderzoek gaan wij weer een stap verder. Het is niet zomaar een middel. Het verlengde ervan is dat de bruikbaarheid van DNA-onderzoek alleen maar beter wordt als de bestanden van DNA-profielen steeds verder worden uitgebreid. Men moet zich afvragen welke grenzen men hierbij in acht wil nemen. Daarom ben ik huiverig om het specifiek vanuit de invalshoek van DNA te onderzoeken. Ik wil dit vanuit een algemeen kader doen. De beraadslaging wordt gesloten.

Dit wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

*B

!Heimelijk cameratoezicht!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wijziging van de artikelen 139f en 441b van het Wetboek van Strafrecht (uitbreiding strafbaarstelling heimelijk cameratoezicht) (27732).**

De beraadslaging wordt hervat.

Minister **Donner**: Mijnheer de voorzitter. Ook met betrekking tot dit wetsontwerp dank ik de leden voor de gemaakte opmerkingen en voor de gelegenheid die daarmee wordt geboden om nog eens in te gaan op een aantal aspecten. Indirect ga ik al in op een vraag die de heer Rosenthal heeft gesteld als ik zeg dat ik enerzijds zal betogen dat het wetsvoorstel op een aantal terreinen niet een grote verandering is. Dat geldt zeker voor artikel 139f. Anderzijds vindt toch een gewenste en logische verandering plaats.

Het wetsvoorstel moet worden gezien in het kader van de steeds verder om zich heen grijpende praktijk van het cameratoezicht in allerlei situaties. Wij lossen er problemen mee op die samenhangen met de beperktheid van onze zintuigen. Je kunt meer zaken en plaatsen tegelijkertijd in de gaten houden als je een persoon achter een aantal beeldschermen zet. Het is ook een maatregel om kosten te verminderen. Ergens een camera ophangen is goedkoper dan permanent iemand op die plaats stationeren. Het is een teken des tijds dat wij dit steeds meer nodig hebben en dat wij dat ook normaal vinden.

Helemaal normaal, in die zin dat het maar op de koop toe moet worden genomen, is het toch niet. De praktijk vergt normering. Met het wetsontwerp wordt niet zozeer getracht de norm in te voeren als wel om de norm

iets duidelijker te maken. Dat geldt voor de openbare ruimte, artikel 441b. De vreemde beperking die daarin tot nu toe was opgenomen, namelijk over de ruimte waar spijzen, drank of andere waren aan particulieren worden geleverd, wordt weggenomen. Het artikel geldt voor alle openbare ruimten. De norm die wordt ingevoerd is dat het cameratoezicht kenbaar moet zijn.

In beginsel wordt met beide artikelen het beginsel geïntroduceerd dat heimelijk cameratoezicht kenbaar moet zijn voor de betrokkenen. Waar precies de camera hangt hoeft niet te worden aangegeven. Alleen dat er eventueel heimelijk toezicht plaatsvindt moet kenbaar zijn. De wetgever moet zich de vraag stellen of die norm nu zo vreemd is. Moeten wij in de wetgeving situaties accepteren waarin heimelijk cameratoezicht mag? Dat is het alternatief, namelijk dat de mensen het niet weten. Het criterium dat het toezicht kenbaar moet zijn wordt in beide situaties, in artikel 441 voor de publieke ruimte en in artikel 139f voor afgesloten plaatsen, geïntroduceerd.

Een heel andere kwestie is dat waar deze artikelen zo breed van toepassing worden het nodig is geacht het criterium van de wederrechtelijkheid in te voeren. Situaties waarin overheidsdiensten uitdrukkelijk de bevoegdheid hebben om heimelijk opnamen te maken worden uitgezonderd.

Het kan bepaalde journalistieke praktijken betreffen, maar die samenhang met de journalistiek is niet normaal. Het kan ook andere situaties betreffen. Het kan zijn dat wij op een goed moment een wet krijgen die uitdrukkelijk bepaalde particuliere diensten of een beveiligingsorganisatie toestaat om heimelijk opnames te maken en dan is het wederrechtelijke niet meer aan de orde. Nogmaals, de wederrechtelijkheid geldt hier alleen als tegenhanger van het gegeven dat het kenbaar moet zijn. Als het niet wederrechtelijk is, hoeft het niet kenbaar te zijn en als het wederrechtelijk is, moet het kenbaar zijn en dan is het niet strafbaar. Het is derhalve niet zo dat ik hier een heel nieuwe categorie invoer.

Het voorgaande is nodig omdat in wezen aan het toenemend gebruik van camera's ook risico's kleven. Het is een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer als men waargenomen wordt -- en als die beelden eventueel ook vastgelegd kunnen worden -- op plaatsen waar men dat niet verwacht en waar men ook geen reden heeft om dat te moeten verwachten. Dat geldt zowel voor de publieke ruimte, als voor besloten ruimten. In de discussie is nog een heel andere situatie aangegeven, maar die wordt door het nog nadere wetsontwerp geregeld, namelijk het cameratoezicht in de openbare ruimte, op de openbare weg en op straat.

Het is duidelijk dat wij met dit onderwerp op een terrein komen dat mede gevoelig is uit een oogpunt van bescherming van persoonsgegevens en in dat verband zijn door meerdere woordvoerders vragen gesteld naar mijn opvatting over de boutade van de Commissie Bescherming Persoonsgegevens hierover. Mijn eerste reactie is dat ik in eerlijkheid moet zeggen dat als de commissie nu zou kunnen aangeven dat er inderdaad maatregelen zijn die wat dat betreft gewraakt zouden moeten worden, zij een punt zou hebben. Nu gaat het echter alleen maar over opmerkingen die gemaakt zijn in een publiek debat. In die

zin ben ik het niet eens met de houding dat wij zelfs in het publiek er niet meer over zouden mogen spreken of de balans niet is doorgeslagen. Dat is wat er hier gebeurde. In die zin denk ik dat het een overreactie is en dat er een karikatuur wordt gemaakt van de bescherming van de persoonsgegevens. Maar in eerlijkheid moet ik zeggen dat het ook een reactie is op een karikatuur die daarvan gemaakt werd, namelijk dat het heilig was en dat wij er nergens aan mochten komen. Ik denk dan ook dat wij er inderdaad, zoals mevrouw Lodders heeft aangegeven, serieus naar zullen moeten kijken waar nu het evenwicht zit. Op dit punt en bij dit wetsontwerp is dat, in alle eerlijkheid, niet aan de orde, want het criterium is dat het kenbaar moet zijn. Derhalve kan ik ook daardoor voorkomen dat ik mij in situaties begeef waarin ik heimelijk kan worden opgenomen, als dat het geval is. Tegelijkertijd blijft het natuurlijk zo dat ook ik van mening ben dat wij hier te maken hebben met belangen die wij in evenwicht moeten houden, maar die wij dan ook in het juiste perspectief moeten zien.

Dan kom ik op een specifiek punt dat ook door velen is aangeraakt, namelijk de vraag die met name in de brief van VNO-NCW is opgeworpen betreffende de specifieke situatie van de werkgever die heimelijk zijn werknemers wil waarnemen.

Dat mag hij nu echter ook al niet. Het is nu al verboden om door een list of kunstgreep daartoe de gelegenheid te bieden en het rechtmatig belang van de betreffende persoon te schaden. In iedere situatie zal dat moeten worden aangegeven. Dan heb je het probleem dat bij iedere zaak dit voor de rechter zal moeten worden uitgevochten. Bij het heimelijk opnemen van beelden, neem je beelden van personen op. Die situatie valt onder 139f. Het gaat dan om personen die niet met hun vingers in de kas zitten en het is vervolgens de vraag of hun rechtmatig belang niet wordt geschaad. Daarom is het aantrekkelijk en uit oogpunt van wetgeving verstandig om het criterium eenvoudiger te maken en wel door te zeggen: het moet kenbaar worden gemaakt. Men maakt cameratoezicht niet kenbaar met een pijltje dat aangeeft: daar zit de verborgen camera, waar u even in kunt kijken. Nee, het is voldoende aan te geven dat er cameratoezicht is. Dat kan al gebeuren met de mededeling over het bedrijf. Het kan een punt zijn dat in de vergadering van de ondernemingsraad aan de orde is waarmee wordt aangegeven dat er voortaan in het bedrijf heimelijk cameratoezicht zal zijn. Daarmee is voldaan aan de eisen in het kader van deze strafbepaling.

Er kan ook iets anders aan de orde zijn en dan denk ik aan datgene wat met deze strafbepaling niet wordt vermeden. Dat is de vraag: is het toezicht proportioneel en noodzakelijk. Dat aspect wordt geregeld met de Wet bescherming persoonsgegevens. Het gaat hierbij namelijk bij het maken van afbeeldingen van personen ook om het registreren van persoonsgegevens. Derhalve wordt dat aspect daar geregeld en niet in deze wet. Hier wordt alleen geregeld dat cameratoezicht mag, maar dan moet men kunnen weten dat er dat toezicht is. Men hoeft helemaal niet te weten in welke situatie en waar of wanneer er cameratoezicht is, maar men moet het wel kunnen weten. In die zin is sprake van een fundamentele keuze. Het gaat

daarbij om de vraag: achten wij het gerechtvaardigd, achten wij het normaal dat werkgevers onder alle omstandigheden hun werknemers bespieden.

Bij het toezicht op e-mail hebben wij ook al geregeld dat er de kennisgeving moet zijn dat dit toezicht er is. Er wordt niet vereist dat het in ieder individueel geval bekend is. Er moet wel het algemene beeld zijn dat aangeeft: het gebeurt.

Mevrouw **Lodders-Elfferich** (CDA): Voorzitter. Mogen wij er dus van uitgaan dat voor cameratoezicht op de werkvloer van ondernemingen en instellingen, zoals ziekenhuizen en scholen, het voldoende is dat ergens op de een of andere manier in algemene zin is aangegeven dat het mogelijk is dat camera's worden ingezet teneinde de veiligheid en de bescherming te waarborgen, zonder dat men daarbij op een specifieke situatie doelt?

Minister **Donner**: Het moet kenbaar zijn dat er heimelijk toezicht is en dat heimelijk cameraopnamen worden gemaakt.

Mevrouw **Lodders-Elfferich** (CDA): Maar er hoeft niet de specifieke situatie te worden aangegeven?

Minister **Donner**: Er hoeft niet te worden gezegd: vanaf deze plaats en gedurende die uren is er cameratoezicht. Dat is niet de bedoeling. Dat dit gebeurt kan evenwel het gevolg zijn van de Wet bescherming persoonsgegevens. Ik verwacht dat niet, maar dit is wel de uitleg die gegeven moet worden aan de termen noodzakelijk en proportioneel. Met deze bepaling stellen wij alleen de eis dat het cameratoezicht kenbaar moet worden gemaakt. In artikel 441 staat: op duidelijke wijze kenbaar is gemaakt. Hetzelfde criterium willen wij ook in artikel 139f introduceren, zodat er geen verschil is. In die zin is het logisch dat het criterium hetzelfde is. Het punt van de wederrechtelijkheid is er bijgehaald.

Als het kenbaar is gemaakt, speelt het wederrechtelijk geen rol meer. Alleen in situaties waarin het niet kenbaar wordt gemaakt, is het aan de rechter om te beoordelen of er al dan niet sprake is van wederrechtelijkheid. Juist door genoemde twee bepalingen gelijk te trekken, leidt dat tot winst in de eenduidigheid van het criterium en de norm.

Vervolgens is gevraagd in hoeverre de beelden die eventueel wederrechtelijk zijn vastgelegd gebruikt kunnen worden. In de stukken is aangegeven dat het cruciaal verschil maakt of overheidsinstanties het bewijsmateriaal verzamelen. De doctrine over het onrechtmatig verkregen bewijs ziet er met name op om overheidsinstanties te houden aan hun bevoegdheden. De praktijk is -- zeer recentelijk is dat nog door de Hoge Raad aanvaard -- dat wanneer particulieren afbeeldingen maken in strijd met bepalingen, dit niets behoeft af te doen aan de bewijskracht van die informatie in het strafprocesrecht. Hetzelfde geldt voor de bewijskracht van eventueel verkregen beelden in een civiel proces over ontslag of schadevergoeding. De regeling zoals wij die nu voorstellen en die in wezen niet veel anders is dan de regeling zoals wij die al hadden, doet daar dus niet aan af. In reactie op de brief van VNO wil ik wel opmerken dat het

bedrijfsleven geen vrijbrief zonder norm voor heimelijk toezicht kan krijgen, althans dat wordt hier niet voorgesteld. Dat zou ook te vergaand zijn.

Mevrouw Tan heeft gevraagd of het doorgeven van beelden alleen op heterdaad betrapte personen betreft. Welnu, dat ligt in de aard der zaak, want anders heb je alleen maar beelden van mensen die niets doen. Het is zeker niet zo dat politiebureaus als veiligheidsdienst gaan functioneren en men daar achter camera's moet gaan zitten om te kijken of er gestolen wordt in bijvoorbeeld winkels.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Ik kan mij de situatie voorstellen dat een beeld zo helder is dat het geen misverstand oproept. Echter, een camera gericht op een bepaalde ruimte laat toch wel degelijk ook de mogelijkheid open dat helder is dat er iets ontoelaatbaars gebeurt, terwijl niet helemaal duidelijk is wie van de opgenomen personen zich in welke mate schuldig maken aan strafbare feiten. Ik noem als een voorbeeld een situatie waarin een groep mensen zich in een winkel bevindt waar zich tegelijkertijd onoirbare zaken voordoen. Dan kan het voorkomen dat niet 100% duidelijk is wie wel of niet deelgenomen heeft aan de overtreding.

Minister **Donner**: Er zijn natuurlijk altijd situaties denkbaar waarin één arm uit zo'n groep iets pakt. Wij spreken nu echter over visuele middelen, waarbij de regel zal zijn dat men mét het misdrijf ook ziet wie het pleegt. Als dat niet 100% zeker waarneembaar is, zal het een kwestie van praktijk zijn wat men dan in die situatie gaat doen. Dat is echter meer een zaak van de bewijskracht van bepaalde beelden dan dat je op voorhand bepaalt in welke situaties geen beelden doorgegeven mogen worden.

Voor het overige is het zuiver een kwestie die de rechter moet beoordelen bij een veroordeling.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Mijn vraag hing samen met de vraag die ik later in mijn betoog heb gesteld. Als het een categorie personen betreft waarvan afbeeldingen zijn gemaakt, terwijl niet klip en klaar is dat er sprake is van heterdaad, maar het zijn verdachten, dan is de vraag wat er met dat materiaal gebeurt en wie waarvoor verantwoordelijk is. Dat materiaal wordt doorgestuurd naar de politie. De politie is daarvoor verantwoordelijk, ook voor wat er gebeurt met het beheer van de geregistreerde gegevens. In het verlengde daarvan komt dan weer de vraag of de politie in staat is om dat verzamelde materiaal op een zorgvuldige manier te gebruiken en te beheren.

Minister **Donner**: Dan komen wij bij een vraag die helemaal bezijden deze vraag staat, namelijk wat de politie met dit soort materiaal doet. In beginsel is daarop de Wet op de politieregisters van toepassing. Daarin zit de vraag in hoeverre beelden een beeld geven van een verdachte en in hoeverre je deze mag opslaan. Daarop is ook de Wet bescherming persoonsgegevens van toepassing, althans als het niet om politieregisters gaat. Dat zijn heel andere vragen, die los staan van deze kwestie en die uiteraard opgelost moeten worden, als wij bij het convenant dat wij besproken hebben, tot de conclusie komen dat er onder

bepaalde omstandigheden rechtstreeks materiaal uit een winkel aan een politiebureau gegeven kan worden. Dan krijg je de vraag welk materiaal dat is en wat daarmee gebeurt. Daar zijn wij op dit moment nog niet aan toe en dat is bij dit wetsvoorstel niet aan de orde.

Voorzitter: Jurgens

Minister **Donner:** Mevrouw Tan heeft gevraagd naar het verplicht ophangen van camera's in supermarkten. Het gaat dan om afspraken tussen particulieren. Als dat is ter bescherming van personeel, moet ik in eerlijkheid zeggen dat ik het alleen maar kan toejuichen als dat op deze manier gebeurt. Nogmaals, in al die gevallen wil je preventie en niet repressie en dat effect wordt alleen bereikt door ze niet heimelijk op te hangen. Dan is deze bepaling niet van toepassing. Doordat de camera zichtbaar is, is het niet meer heimelijk en is voldaan aan de voorwaarde dat het kenbaar was.

De heer Holdijk vroeg naar een situatie die in de krant werd gemeld. Er was een persoon die een camera aan zijn huis had, waarvan hij stelde dat deze alleen op zijn erf gericht was. Dat is bepalend. Als het niet alleen op het erf is, is art. 441 van toepassing, maar als het alleen het erf is, is art. 139f van toepassing. In dezen ben ik gesteund door de uitspraak van de rechter, die bij descende heeft vastgesteld dat de camera inderdaad uitsluitend op het erf gericht was. Omdat deze aan de buitenkant van de woning was aangebracht, was deze zichtbaar en was er geen probleem. Vervolgens is het kort geding ingetrokken.

Als iemand heimelijk zijn voortuin in de gaten houdt, is de vraag of hij op het hek moet zetten dat iemand die binnenkomt, wordt opgenomen. Die situatie is heel onwaarschijnlijk. Als ik het doe, doe ik het vooral vanwege het preventieve effect en voor het preventieve effect is nu net vereist dat ik het openlijk doe.

Mevrouw Tan en mevrouw Ladders hebben gevraagd of er bij de introductie van deze maatregelen speciale aandacht wordt besteed aan de voorlichting. Dat is zeker de bedoeling, met name bij winkelbedrijven. De bepaling die alleen gold voor de detailhandel, zal op veel bredere schaal gelden voor de ruimten die voor het publiek toegankelijk zijn.

Ik hoop daarmee ook de onduidelijkheid die eventueel is geslopen in het materiaal van het College bescherming persoonsgegevens weg te nemen. Maar strikt genomen valt de voorlichting hierover niet onder de verantwoordelijkheid van de minister van Justitie. De heer Rosenthal heeft een kritische beschouwing gehouden naar aanleiding van de vraag of er met dit wetsvoorstel nu materieel veel verandert ten aanzien van de normstelling. In deze voorlichting wordt aangegeven dat dit inderdaad het geval is. De meerwaarde van dit wetsvoorstel is naar mijn mening vooral gelegen in het duidelijk verankeren van het kenbaarheidvereiste in de wet. De norm dat het kenbaar moet zijn, wordt ondubbelzinnig vastgelegd. De vraag of eventueel onrechtmatig verkregen beelden wel als bewijs kunnen dienen, staat daar los van. Dat zijn twee vragen. Zoals aangegeven, geeft de jurisprudentie nu al aan dat die twee vragen los van elkaar staan en alleen

relevant zijn als de beelden opgenomen zijn door een overheidsinstantie.

De heer Rosenthal heeft gevraagd of het gebruik van cameratoezicht toch niet wordt bemoeilijkt. Nogmaals, het enige wat hierdoor kan worden bemoeilijkt is het heimelijke cameratoezicht. Het enige wat op dat punt de eis zal zijn, ook binnen bedrijven, is dat het kenbaar is. Zoals ook in de stukken is aangegeven, kan dat ook door een mededeling aan de ondernemingsraad.

Mag de burger zijn medeburgers heimelijk opnemen en wordt die vrijheid nu beperkt? Ja, die vrijheid wordt met dit wetsvoorstel beperkt. En dat acht ik een wenselijke beperking. Je neemt in wezen mensen waar met een camera. Als dat het alleen is, dan doe je niet veel anders dan wat je met je ogen zou kunnen doen. Alleen kun je het dan meestal niet heimelijk doen. Maar wat er nu gebeurt, is het vastleggen van beelden. Daarom bestonden in de Tweede Kamer ook vragen over programma's zoals Bananasplit. In een dergelijk programma vindt in wezen een overtreding plaats, zij het dat er doorgaans geen sprake is van wederrechtelijkheid omdat onmiddellijk na afloop van de opname aan betrokkenen wordt meegedeeld dat zij met een verborgen camera werden opgenomen en de uitzending vervolgens met hun toestemming plaatsvindt. Tegelijkertijd zouden in dit soort programma's echter beelden van burgers worden uitgezonden zonder dat zij daarvoor toestemming hebben verleend. Ik zou er derhalve geen spijt van hebben als dit met het onderliggende wetsvoorstel onmogelijk wordt gemaakt. In wezen is het: mensen heimelijk opnemen en je vervolgens ten koste van hen vermaken. Dat is in het gewone burgerlijke verkeer niet nodig en al helemaal niet als een omroeporganisatie daar geld aan verdient.

De heer Holdijk heeft een vraag gesteld over het verschil tussen de voor publiek toegankelijke plaatsen en particuliere plaatsen. Een besloten ruimte impliceert dat niet iedereen er kan komen. Iemand die een dergelijke ruimte betreedt, kan er op zichzelf van uitgaan dat zijn persoonlijke levenssfeer beter is gewaarborgd. Natuurlijk kun je zeggen dat iemand zich daarmee overgeeft aan degene van wie de woning is, maar het kan ook iemands eigen woning of eigen bedrijf zijn.

Dit is weliswaar een besloten ruimte, maar deze ruimte is ook voor het publiek toegankelijk. In deze ruimte is er dan ook een andere situatie als het gaat om de bescherming van mijn persoonlijke levenssfeer dan in een echt afgesloten ruimte. Ik heb al aangegeven dat het criterium van dit wetsvoorstel niet is dat de heimelijkheid incidenteel moet zijn. Dat is het gevolg van de Wet bescherming persoonsgegevens. In dit wetsvoorstel wordt alleen maar bepaald dat het kenbaar moet zijn.

Ten slotte ga ik in op de vraag over de wederrechtelijkheid en dan specifiek voor particulieren. Nogmaals, het is mogelijk dat de wetgever zo'n bevoegdheid zal regelen. Ik denk daarbij aan Schiphol waar bepaalde particuliere diensten belast zijn met de persoonscontrole bij het betreden van vliegtuigen. Daarnaast wijs ik erop dat het criterium "wederrechtelijk" niet per se uitsluit dat het nooit particulieren kunnen zijn. Journalisten zijn dat ook.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Voorzitter. In de discussie over de standpunten van het College bescherming persoonsgegevens heeft de minister het over karikatuur of karikatuur. Je zou je bijna afvragen wat de kip en wat het ei is. Dan gaat het om de vraag hoe het zit met het publieke debat over de balans. Het is niet aan ons om het CBP te verdedigen. De PvdA-fractie ziet dit debat als een van de gelegenheden om de balans tussen de verschillende belangen in de gaten te houden. Mijn fractie vindt niet dat de privacy in alle gevallen de overhand moet hebben. Wij zien heel goed dat de burgers tegenwoordig als gevolg van de maatschappelijke ontwikkelingen heel sterk behoefte hebben aan meer toezicht. Het CBP maakt ook gewag van de wat naïeve reactie van de argeloze man of vrouw in de straat die opmerkt dat hij of zij niets te verbergen heeft. Volgens het CBP stemt dat optimistisch. Wij hebben dat jaarverslag aangehaald omdat wij daarin de bevestiging zagen van het belang van het publieke debat.

De minister heeft in zijn nadere memorie van antwoord aangegeven dat er een onderzoek komt naar de mogelijkheden voor uitwisseling van digitale beelden. Hij heeft zojuist aangegeven dat de reikwijdte van de wet zich beperkt tot de kenbaarheid en de wederrechtelijkheid en dat het nadere onderzoek verdere informatie moet opleveren over de vraag hoe het zit met het verzamelde materiaal en de manier waarop wij daarmee omgaan. Ons rest alleen nog de vraag wanneer de minister denkt dat hij daarover nadere mededelingen kan doen aan deze Kamer.

De heer **Rosenthal** (VVD): Voorzitter. Allereerst bedank ik de minister voor de beantwoording van de vragen in eerste termijn. Mijn fractie vond het betoog van de minister in de eerste fase duidelijk. Daarna kwamen er echter elementen naar voren die de indruk van mijn fractie bevestigden dat de minister zelf voortdurend aan het balanceren is en er daardoor eigenlijk niet goed uitkomt. En als hij uiteindelijk zijn standpunt bepaalt, blijkt zijn afweging anders dan die van de Eerste-Kamerfractie van de VVD. Ik herhaal graag wat ik in de eerste termijn aan de orde heb gesteld, namelijk dat de VVD een ander beeld heeft dan de minister van de preventieve werking van verschillende vormen van camera- en videotoezicht. Ik hoef op dit punt mijn vragen niet te herhalen. Ook hoef ik niet te herhalen dat wij aan de orde hebben gesteld dat het kenbaarheidsvereiste op een aantal punten nu juist kwaadwillenden op het spoor kan zetten van in deze samenleving ongewenste activiteiten. Het gaat dus vooral om de afweging tussen privacybescherming en veiligheid. Hierover heeft de fractie van de VVD van meet af aan gesproken. Wij hebben het over de gewone burgers en deze vragen vandaag de dag vooral om veiligheid. Het lijkt mij dus ook niet juist om in de discussie over de verborgen camera de vraag in het geding te brengen of burgers al dan niet elkaar tot lering en vermaak onder de loep nemen. Dat is een heel ander verhaal.

Wij blijven zitten met de systematiek waarmee de minister zijn redenering opbouwt. Die betreft dus ook de thematiek van de wederrechtelijkheid, et cetera. Hij was er duidelijker over dan in de schriftelijke behandeling. Hij had het over een aantal categorieën die wij een streepje vóór geven, zoals overheidsfunctionarissen, inlichtingen-

en opsporingsdiensten en journalisten in het kader van de vrije nieuwsgaring. Het in zekere zin toevoegen van ondernemers stemt VNO-NCW ongetwijfeld tevreden. Verder wil hij andere categorieën absoluut niet uitsluiten, mits dit in specifieke wetgeving tot uitdrukking komt. Wij draaien de zaak in feite om en vragen ons af waarom sommige categorieën burgers op voorhand anders zouden moeten worden bejegend dan andere, zoals journalisten en ondernemers.

Over de strafvorderlijke status van beelden die wederrechtelijk zijn verkregen het volgende. Ik moet de minister herinneren aan het feit dat hij in antwoord op vragen van het CDA zei dat wederrechtelijkheid in de wet moet worden opgenomen, omdat anders het gebruik van verborgen camera's door de overheid en door journalisten, in het kader van de vrije nieuwsgaring, in het gedrang komt. Hij voegde daaraan toe dat in bijzondere omstandigheden het tijdelijk gebruik van verborgen camera's is toegestaan, na instemming van de ondernemingsraad of na opname daarvan in het arbeidscontract. De minister lijkt hier nu weer een andere kant op te gaan, weliswaar voor een deel in de richting die wij graag zien, maar toch, in het kader van de totale systematiek van dit wetsvoorstel, in onvoldoende mate.

Eigenlijk komt het erop neer dat de VVD-fractie de toegevoegde waarde van dit wetsvoorstel nog steeds niet helder vindt. Bij de afweging tussen privacy en niet zozeer lering en vermaak voor burgers als wel maatschappelijke veiligheid, gaat het wetsvoorstel de verkeerde kant op. Als het wat betreft de strafvormelijke aspecten op een aantal punten zodanig wordt uitgekleeft als nu het geval is, dan vragen wij ons af wat de feitelijke relevantie ervan is. Alles overziend kan de VVD-fractie het wetsvoorstel op deze basis niet steunen.

Mevrouw **Lodders-Elfferich** (CDA): Voorzitter. Vandaag is veel gesproken over evenwicht tussen de waarden veiligheid en privacy. De minister heeft nog eens nadrukkelijk gezegd dat daarop heel goed moet worden gelet. Volgens hem is de normstelling belangrijk, omdat het niet geheel normaal is dat cameratoezicht nodig is. Ik deel dat gevoel met hem. Uit de bijdragen die wij tot dusverre hebben geleverd is duidelijk geworden dat er enige mist is ontstaan over de vraag hoe het zit met de kenbaarheidsvereiste. Aan welke voorwaarde moet zijn voldaan, voordat sprake is van kenbaarheid? Ik ben er met mijn fractie verheugd over dat er, gezien de formulering van de minister deze middag, toch aanzienlijk meer ruimte bij blijkt te bestaan dan aanvankelijk werd gevreesd. Zojuist is gezegd dat aan algemene vereisten van kenbaarheid wordt voldaan als wordt gemeld dat er binnen ondernemingen of andere instellingen heimelijk cameratoezicht kan zijn, zonder dat wordt gespecificeerd op welke situatie en welke tijd dat slaat. Die duidelijkheid was tot dusverre ontbeerd.

Er is geen limitatieve opsomming inzake het begrip "wederrechtelijkheid", gebonden aan de groepen journalisten en veiligheids- en opsporingsbeambten. De rechter bepaalt of onder bepaalde omstandigheden sprake is van wederrechtelijkheid of niet. Dat betekent dat jurisprudentie een belangrijke rol krijgt. Ik kan mij al

enigszins thuis voelen bij de *cri du coeur* van de heer Rosenthal aan het eind van zijn bijdrage. Hij zei dat je je wel moet afvragen of het wetsvoorstel met deze uitleg erbij systematisch gezien wel zo helder is als wij wetgeving graag zien. Misschien kan het echter niet anders. Ik ben het in ieder geval zeer eens met de opvatting van de minister dat het natuurlijk ook niet aangaat om een vrijbrief zonder norm te geven, als het om zoiets ingrijpends als cameratoezicht gaat.

De heer **Holdijk** (SGP): Voorzitter. Ook namens de fracties van SGP en ChristenUnie dank ik de minister graag voor zijn poging om te reageren op al onze vragen en opmerkingen. Hij is daarin goed geslaagd. In deze tweede termijn noem ik nog slechts twee zaken. Mijn eerste punt betreft de meer algemene vraag of het nu wel zo logisch is om via het kenbaarheidsvereiste een verschil te maken tussen voor publiek toegankelijke ruimten en niet voor publiek toegankelijke ruimten. In eerste instantie heb ik de gedachte opgeworpen en verdedigd dat juist aan de kenbaarheid in de publieke sfeer hogere eisen moeten worden gesteld dan in de private sfeer, oftewel de niet voor publiek toegankelijke, besloten erven en plaatsen.

Ik vind dat nog steeds een logischer gedachte en vanuit die gedachte zie ik geen categorische tegenstelling tussen privacy en de bevordering veiligheid. Op niet voor het publiek toegankelijke plaatsen kunnen privacy en veiligheid belangen zijn, die toezicht met camera's kunnen legitimeren.

Mijn tweede punt betreft bedrijven die vermoeden dat binnen het bedrijf onbetamelijke of zelfs strafbare zaken voorvallen, maar niet weten wie daarvoor verantwoordelijk kan zijn. Er zijn inmiddels heel wat argumenten gewisseld, maar uiteindelijk blijft het de vraag waarom het de minister niet is gelukt om bijvoorbeeld VNO-NCW te overtuigen. En waarvan? Na de eerste termijn van de minister concludeer ik namelijk dat er door het wetsvoorstel eigenlijk weinig verandert. De organisatie VNO-NCW schrijft in haar brief dat mededeling van de inzet van camera's in een bedrijf bij een vermoeden van ontoelaatbare situaties zinloos is. Als iedereen gewaarschuwd is, zal de inzet van camera's geen effect sorteren.

Bovendien is het volgens VNO-NCW juridisch -- zowel civielrechtelijk, arbeidsrechtelijk als strafrechtelijk -- thans ook niet nodig om de betrokkenen op de hoogte te stellen. De vraag is of die stelling wel juist is. Als ik de minister goed heb begrepen, heeft hij gezegd dat heimelijk cameratoezicht in de huidige situatie ook niet toelaatbaar is. Wat verandert er door dit wetsvoorstel voor het incidentele gebruik van heimelijk cameratoezicht binnen bedrijven? Enigszins in lijn met wat mevrouw Lodders in tweede lijn betoogde, heb ik het gevoel dat de veranderingen niet zo dramatisch zijn dat particuliere bedrijven door het instellen van incidenteel heimelijk cameratoezicht, gesteld dat dit in algemene zin kenbaar is, in problemen raken. Daarmee lijkt heel de controverse tussen de minister en VNO-NCW tot haar ware proporties te zijn teruggebracht. Ik wacht evenwel graag de reactie van de minister af.

Minister **Donner**: Voorzitter. Als eerste wil ik ingaan op de opmerkingen van de heer Rosenthal, want ik zou gaarne de fractie van de VVD willen overtuigen ten aanzien van dit wetsontwerp. Ik verschil met hem van mening over de preventieve werking, want slechts kenbare maatregelen hebben preventieve werking.

Door repressie en bestraffing van het individuele geval is er misschien sprake van preventie. Heimelijk toezicht moet echter kenbaar zijn geweest, anders kan het nooit preventieve werking hebben; dit ligt besloten in de term "preventief".

De heer **Rosenthal** (VVD): Wat u niet verdisconteert, is het feit dat u met dit wetsvoorstel burgers duidelijk maakt dat hun mogelijkheid wordt ingeperkt om, op het moment dat zij zich in hun veiligheid voelen aangetast, iets te doen op het gebied van heimelijk camera- of videotoezicht. Voor burgers geldt hetzelfde als voor ondernemingen. De heer Holdijk was daar heel duidelijk over in tweede termijn.

Minister **Donner**: Nogmaals, In een dergelijke situatie zal kenbaar moeten worden gemaakt dat er heimelijk preventief toezicht is. Anders wordt er niets mee voorkomen, en kun je net zo goed niets doen. Wel kan het zo zijn dat de bewijsvoering-achteraf iets eenvoudiger is. Het is echter volstrekt onmogelijk dat heimelijk toezicht dat niet bekend is, preventief werkt.

De heer **Rosenthal** (VVD): hebt u de maatschappelijke werking van dit wetsvoorstel doordacht, of daarop geanticipeerd?

Minister **Donner**: Ja. Wij hebben wetgeving die grenzen stelt. Daarmee kom ik op de tweede vooronderstelling die aan uw betoog ten grondslag ligt, namelijk dat het om een tegenstelling tussen veiligheid en privacy gaat. De bepalingen zijn echter niet tot veiligheid beperkt. In een concrete situatie kan ik mij ten aanzien van de veiligheid een bewijsvoering voorstellen waarbij geen sprake is van wederrechtelijkheid, terwijl daarvan in alle andere situaties die door deze bepalingen worden gedekt, wel sprake zou zijn. Deze bepalingen bevatten een algemene norm voor het gedrag van burgers onderling. Banana Split heeft niets met veiligheid te maken, evenmin als meeste situaties waarin van cameratoezicht sprake. Het gaat erom dat wij elkaar niet heimelijk met camera's bespieden en dat wij het materiaal -- zeker als het gaat om situaties binnen een afgesloten ruimte -- niet vastleggen dan nadat dit kenbaar is gemaakt. Ik zou het betreuren als de fractie van de VVD het wetsvoorstel op dat punt niet steunt, want het gaat om een wezenlijke norm voor de wijze waarop burgers met elkaar dienen om te gaan. Misschien zijn er aparte situaties van veiligheid, waarin de afweging anders gemaakt kan worden. Ik sluit niet uit dat ook in de rechtspraak die situatie kan ontstaan op basis van het begrip wederrechtelijkheid, maar deze normen gelden in het algemeen. Ik heb de wederrechtelijkheid niet tot ondernemingen uitgebreid, want vrije nieuwsgaring is een grondrecht. Wat de bedrijven betreft, denk ik dat het zonder meer heimelijk bespieden van het personeel, zonder

waarschuwing en met het oog op het tegengaan van bepaalde misdrijven, gevoeglijk kan worden uitgesloten, zeker als je zegt: op dat punt is het voldoende om een waarschuwing te geven. U gaat daarbij echter uit van een casus waarin het gaat om de specifieke situatie om iemand te betrappen.

De bepaling is echter ook op tal van andere situaties van toepassing. Het mag niet zonder voorafgaande kennisgeving. Dat is ook de reden waarom je op een gegeven moment kunt zeggen dat het een kwestie is van het kenbaar maken. Het voorbeeld van de OR is genoemd, maar het kan ook gewoon bij algemene mededeling. De OR hoeft het er niet mee eens te zijn, maar kan het wel aan de orde stellen. Pas op er een tegenstelling van te maken tussen veiligheid en privacy. De veiligheid is maar één denkbare mogelijkheid, maar de bepaling geldt voor het hele terrein, ook los van de veiligheid. Privacy en veiligheid kunnen heel wel samengaan. Als de mededeling dat er heimelijk cameratoezicht plaatsvindt in het bedrijf ertoe leidt dat er niet meer uit de kas gestolen wordt of dat er geen andere dingen meer gestolen worden, dan heb je vanaf dat moment als ondernemer niets te klagen. Je hebt de diefstal immers voorkomen. Als je specifieke verdenkingen hebt, kan de politie erbij worden gehaald. Dan komt er een opsporingsonderzoek. Dan speelt het criterium van de wederrechtelijkheid weer wel, maar wij hebben de burgers in Nederland niet als opsporingsinstanties over elkaar gezet. In deze situatie kan de loutere mededeling dat er toezicht is, diefstal voorkomen. Daarmee is het opgelost. Beperk het echter niet tot deze situatie, want het geldt over de hele linie. Waarom moet heimelijk toezicht in bedrijven toegestaan zijn? Daar zie ik geen reden toe.

Wat de strafvorderlijke status betreft, worden twee dingen door elkaar gehaald. Wederrechtelijk en dus onrechtmatig verkregen beelden kunnen niet gebruikt worden als er sprake is van overheidsinstanties die onrechtmatig hebben gehandeld. Juist daarom moet ik "wederrechtelijk" hier opnemen, om te voorkomen dat politiediensten of opsporingsdiensten die heimelijk iemand volgen, niet onder de strafbepaling komen te vallen en derhalve hun materiaal niet meer kunnen gebruiken als bewijs. Er moet worden voorkomen dat het bewijsmateriaal onrechtmatig verkregen wordt.

Als het om particulariseren gaat, speelt dat blijkens de jurisprudentie die er al is, niet. Daarvoor geldt immers niet de redenering die aan de doctrine van het onrechtmatig verkregen bewijs ten grondslag ligt. In de praktijk kan bewijs eventueel ook gebruikt worden, als het onrechtmatig verkregen is.

Mevrouw Lodders vroeg naar de toegevoegde waarde. Deze ligt in het feit -- dat was ook het punt van de heer Holdijk -- dat met dit voorstel de tegenstelling tussen voor het publiek toegankelijke ruimte en afgesloten ruimte voor een belangrijk deel wordt weggenomen. Het onderscheid bestond alleen al. Nu kunt u wel vragen waarom wij het niet in een klap hebben opgeheven, maar de criteria komen naast elkaar te liggen. In 139 f en 441 is er sprake van technische middelen waarvan de aanwezigheid niet op duidelijke wijze is kenbaar gemaakt. In beide artikelen is wederrechtelijkheid aan de orde. In

artikel 139 f wordt daarmee vervangen het criterium "waardoor diens rechtmatig belang kan worden geschaad". Dat is de keerzijde van wederrechtelijk. Als er geen rechtmatig belang wordt geschaad, is er ook geen wederrechtelijkheid. Het is de twee kanten van dezelfde scheidslijn bekijken, maar het is ook in beide situaties de bepaling gelijktrekken.

Er werd gevraagd waarom het niet is gelukt om VNO-NCW te overtuigen. In de twee elementen, namelijk het criterium "een door een list of een kunstgreep geschapen gelegenheid" en het criterium "diens rechtmatig belang kan worden geschaad", zit niet systematisch dat het kenbaar moet worden gemaakt. Dit wordt echter wel geïmpliceerd, al is de jurisprudentie op dit punt nog niet zo groot. Men moet zich immers niet alleen concentreren op degene die met zijn handen in de kas zit, maar ook op alle andere mensen die niet met hun handen in de kas zitten waarvan ook opnames worden gemaakt. Zij worden wel in hun rechtmatig belang, namelijk hun privacy, geschaad. Op dit punt wordt duidelijkheid geschapen door te stellen dat het kenbaar moet zijn gemaakt. In dat geval mogen wel camera's worden gebruikt als het wederrechtelijk is. Het is dan immers in wezen niet meer wederrechtelijk. Het is dan althans niet strafbaar onder deze bepaling. Het kan onder een andere bepaling eventueel wel strafbaar zijn.

De vraag is wat kenbaar maken inhoudt. Uit de stukken tot dusver is duidelijk geworden dat niet hoeft te worden aangegeven dat in een bepaalde periode, gedurende een bepaalde tijd op een bepaalde plek opnames worden gemaakt. Dit kan veel breder worden geformuleerd, bijvoorbeeld dat is geconstateerd dat er dingen verdwijnen en dat het daarom noodzakelijk wordt geacht om gedurende een zekere tijd heimelijk camera's op te stellen om te kijken wie dat doet. Als dat tot gevolg heeft dat er niet meer wordt gestolen, mag de ondernemer in zijn vingers aflikken. Het ophangen van camera's heeft dan preventieve werking. Er is in dat geval geen reden om te zeggen dat het jammer is dat de schuldige niet is betrapt.

Het wordt verwacht dat het onderzoek naar wat er met het materiaal gebeurt dat wordt doorgegeven door winkeliers, voor het einde van het jaar kan worden afgerond.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van de VVD wordt conform artikel 112 van het Reglement van orde aantekening verleend, dat zij geacht worden zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

**

Sluiting 17.40 uur.